

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 47.

Onsdagen den 25 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, i anledning af väckt motion om iuskränkning i rättigheten att få skogsafverkningskontrakten intecknade.

Om skogsafverkningskontrakternas intecknande.

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Grefve Sparre, som yttrade: Då jag tillhör deras antal, som anse en lagstiftning till förekommande af skogssköfving i hög grad önskvärd och af behofvet synnerligen påkallad, så får jag säga, att Herr Farups förslag i och för sig har haft alla mina sympatier, men jag fann likväl detta förslag så opraktiskt och så olämpligt, att jag icke med bästa vilja kunde understödja detsamma. Att tillåta sådana afverkningskontrakt på samma gång man vill förbjuda deras intecknande, är naturligtvis galet. Om lagen tillåter ett kontrakt, det må vara hvilket som helst, måste väl lagstiftaren ock tillåta att jag får säkerhet derför, och inteckning är ingenting annat än en säkerhet för kontraktets bestånd, ett sätt att vinna realrätt för en fordran eller en rättighet som man sig betingat. Vill man således motverka dessa kontrakt, måste man gå så till väga, att man förbjuder dem, men detta har motionären icke föreslagit, och det vill han icke heller föreslå. Ty då vi här om dagen talade om norrbottenslagen, sade han att det vore det förfärligaste ingrepp i eganderätten man kunde tänka sig, om man skulle förbjuda att sälja sparrar under tio tum! Således: man skulle vara berättigad att få uppgöra kontrakt om sådan afverkning, men icke att få inteckning för ett kontrakt, som lagen erkänner vara fullt berättigadt! Ett sådant sätt att gå till väga kan lagstiftaren omöjligen gilla, och således har Utskottet med bästa vilja i världen icke kunnat gå motionärens önskan till mötes i detta fall. Det måste äfven erkännas, att det är helt annat ljud i skällan i dag än här om dagen, då det var fråga om norrbottenslagen.

Dessutom förekommer, såsom Utskottets betänkande äfven innehåller, att den föreslagna åtgärden icke skulle tjena till någonting. Om jag nemligen förbjuder inteckning af så beskaffade kontrakt, så är det naturligt, att den som betingar sig rätt till afverkning skaffar sig säkerhet på annat sätt, antingen genom borgen eller

Om skogsaf-
verkningskon-
traktens in-
tecknande.
(Ports.)

pant eller annat dylikt af beskaffenhet att jordegaren derigenom ser sig förhindrad att sälja sin egendom utan att dervid betinga kontraktets bestånd, och så länge han icke säljer den eller icke säljer utan sådant betingande, behöfs icke någon in-teckning, ty då är naturligtvis kontraktet gällande utan in-teckning. In-teckningen afser ingenting annat än att, för den händelse egendomen kommer i annan hand, bereda köparen säkerhet att kontraktet skall ega bestånd; förbjuder lagen sådan säkerhet, så skaffar köparen sig, som sagdt, annan, och följden blir endast den, att nya band och hinder läggas på jordegaren i hans rätt att fritt disponera sin egendom.

Jag har nu sökt att redogöra för de hufvudsakliga skäl som ledt Utskottet, och då jag upprepar hvad jag började med, nemligen att, med den stora antipati jag hyser mot skogssköflingen, jag har varit mycket benägen för motionärens förslag, men måst afstå från detsamma, såsom varande olämpligt, opraktiskt och omöjligt, så är det klart att jag icke inom Utskottet kunde tillstyrka detsamma, och anhåller således om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Torpadie: Jag har icke begärt ordet för att besvara de invektiv, som den ärade motionären rigtat mot Lag-Utskottet. Vi, dess ledamöter, äro så vana vid dylika, att vi nästan kommit i samma belägenhet som en Horatii sjöman. Vi hafva äs triplex, ett tredubbelt kopparpansar, omkring oss. Icke heller var jag nog lycklig att förstå hvad Herr Farup menade, i synnerhet då han talade om att ingå kontrakt, hvarigenom man sålde sin egen person. Skulle det vara hans mening, att Lag-Utskottet skulle gifva ett dylikt medgifvande, ber jag att få hänvisa honom till 15 kapitlet strafflagen, hvilket Lag-Utskottets medlemmar väl känna. Men orsaken, hvarföre jag vågade påkalla Kammarens uppmärksamhet, var endast för att försäkra Herr Farup, att hans motion alldeles icke saknat sympatier inom Lag-Utskottet; att man emellertid icke gerna kunnat komma till annat resultat än det, som nu föreligger, men att flera röster höjt sig för att uttala den mening att, om man ville åstadkomma något till skogssköflingens förhindrande i den rigtning, som motionären angifvit, man endast skulle komma derhän genom att förklara alla dylika kontrakt ogiltiga. Då emellertid motionären sjelf i sin motion sagt, att han icke åsyftade något sådant, ansåg jag för min del mig grundlagsenligt förhindrad att verka för ett beslut, som skulle haft till följd en sådan hemställan till Kamrarna. I öfrigt har jag icke något att tillägga till hvad Grefve Sparre yttrat. Såsom motionen nu förelåg, torde man icke gerna kunnat vänta att Lag-Utskottet skulle komma till annat slut, än det, hvaruti Lag-Utskottet stannat och till hvilket jag vågar utbedja mig Kammarrens bifall.

Herr Lundberg: En talare, Herr Axell, har förklarat, att i fråga varande skogsafverkningskontrakt äro närmast jemförliga

med arrendekontrakt. För min del tror jag att kontrakt af sådant innehåll, som Herr Farup omförmäلت, äro af beskaffenhet, att, såsom åtminstone jag under domareverksamhet i Jemtland ansett, dylika skogsafverkningskontrakt på grund af den ända till början af sistlidet är gällande Kongl. förordningen den 13 Juni 1800 icke bort få intecknas. När man emellertid vill jemföra skogsafverkningskontrakt med arrendekontrakt, torde de ock med mera skäl finnas jemförliga med öfverenskommelser eller afhandlingar om upplåtelse af jord från hemman till besittning på viss tid. En sådan upplåtelse får enligt gällande förordning af den 6 Augusti 1864 icke afse mera än $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{5}$ af hemmanets jordrymd, och med anledning deraf läser väl kunna vara tvifvel underkastadt, huru vida skogsafverkningskontrakt, så vidt de angå större egovidd, äro af den laglighet, att till betryggande af deras bestånd inteckning därför må kunna meddelas. Jag tror åtminstone att Lag-Utskottet bort undvika att i betänkandet förklara, att sådana upplåtelser af afverkningsrätt till skog på 50 år äro »fullt lagliga och berättigade», och jag anser därför att Lag-Utskottets motivering icke är sådan, som önskvärdt varit; men då jag betvivlar att man kunnat komma till något annat slut än det, Utskottets utlåtande innefattar, vill jag icke framställa något yrkande om ogillande af Utskottets hemställan.

Om skogsafverkningskontraktens intecknande.
(Forts.)

Herr Farup: Jag anhåller att få yttra några ord med afseende å de uttalanden, som i denna fråga gjordes af en ärad talare från sundsvallsbänken, Herr Axell.

Jag erkänner mycket gerna att dessa skogsafverkningskontrakt inom Norrland på sätt och vis kunna hafva gjort gagn, emedan det kan hafva varit behöfligt att i enskilde personers händer hafva samlat skogarne, för att således möjliggöra upprensningen af flottlederna, men den tiden, då detta var nödvändigt, är nu förbi, ty med undantag af de allra aflägsnaste trakterna af Norrland, dit afverkningen ännu ej hunnit fram, finnes det väl knappt någon enda liten bäck, som ej blifvit upprensad. Det skälet gäller således icke numera.

Det yttrades vidare, att skogs- och jordegarens intressen skulle vara desamma, och i så fall medgifver jag gerna att min motion skulle vara onödig. Så är ty värr icke händelsen, utan snarare motsatsen, att skogs- och jordegarens intressen stå i öppen strid mot hvarandra.

Då det nemligen ligger i jordegarens intresse att skogen så mycket som möjligt sparas, har skogsegaren deremot ett helt annat intresse, nemligen att hugga det mesta möjliga, hvartill han efter sitt kontrakt är berättigad, och således stå deras intressen mot hvarandra. Nämnde talare yttrade vidare, att dessa skogsafverkningskontrakt i det närmaste liknade arrendekontrakt. Denna anmärkning hade jag redan på förhand vederlagt, och det förundrar mig att den ärade talaren icke uppmärksammat detta. Enligt min tanke äro dessa skogsafverkningskontrakt snarare att förlikna vid lösöre-

*Om skogsaf-
verkningskon-
traktens in-
tecknande.*

(Forts.)

köp, ty på samma gång skogen försäljes från jorden är den »de jure» icke annat än lös egendom, under det den »de facto» — så snart det behagat köparen att afhemta den — blir det.

Följaktligen är det icke att anse såsom något arrendekontrakt, och då måtte det väl vara det onaturligaste i världen att göra ett dylikt kontrakt bindande för 50 år, på samma sätt som om jag skulle sälja ett parti spanmål eller någon annan lös egendom och binda icke allenast säljaren utan äfven hans barn och arvingar att stå fast vid ett sådan aftal på en så orimligt lång tid. Dessa afverkningskontrakt ega icke ett verkligt jordarrendes natur, ty den som uppgjort ett sådant kontrakt förbinder sig hvarken att så eller plantera, såsom en arrendator af jordegendom, ej heller gör han något för att bevara den växande skogen, utan han tänker endast på att inom afverkningstiden kunna taga bort all skog som finnes.

Vidare yttrade samme talare, hvilket äfven af Lag-Utskottets ärade ordförande påpekades, att om dessa afverkningskontrakt, på sätt jag i min motion föreslagit, endast finge avslutas på kortare tid, skulle enda följden deraf blifva, att afverkaren på kortare tid såge sig tvungen att afverka skogen. Detta kan nog vara riktigt, sedt från skogsafverkarens synpunkt, som endast har för ögonen att på så kort tid som möjligt hvarje träd skall falla för hans yxa, men deremot gäller det icke från jordegarens, ty det är klart att om han en gång upprättat ett sådant kontrakt, så lär han nog akta sig för att sedan avsluta ett dylikt, allraminst på så lång tid som nu, eller på 50 år.

Vidare yttrade samme talare, att det skulle vara ofantligt mycket bättre, om man genom bildande af stora skogsparker skilde skogsskötseln helt och hållet från jorden. Jag anser detta vara ojemförligt mycket bättre än att såsom nu skilja skogen från jorden genom afverkningskontrakt på 50 år och, för att öfvervinna detta senare onda, skulle jag gerna hafva lemnat min röst åt detta förslag, ehuru det nog äfven kan medföra sina vådor.

Den ärade ordföranden i Lag-Utskottat fann min motion om inskränkningen i rättigheten att få skogsafverkningskontrakt in-tecknade mindre lämplig, af den orsak, att då man tillåter kontraktet såsom sådant, så bör man också tillåta säkerheten för dess bestånd, det vill säga in-teckning. Jag beklagar att han icke fästade sig vid hvad jag på förmiddagen sade om ett annat rättsligt aftal, der förhållandet är enahanda som vid kontrakt och der in-teckning icke beviljas, men som på långt när icke verkat så svårt, nemligen i af-seende å skuldsedlar. Hvarföre få icke då också skuldebref, utfärdade på längre tid än sex månader och i hvilka högre ränta än 6% utfästats, äfvenledes in-tecknas lika väl som andra skuldebref. Detta är af alldeles samma skäl, nemligen att lagstiftaren velat sätta en gräns mot missbruk af skuldsedlar, och detta borde då också i ännu högre grad gälla afverkningskontrakt.

Det yttrades vidare, hvad jag dock på förmiddagen vederlade,

att om icke inteckning lemnas, skulle jordegaren kunna gifva säkerhet på annat sätt. Det vill säga att om jag har med en oberoende skogsegare att göra, så kan man vara säker på att om han icke är tvungen att sälja sin skog på lång tid, så gör han det icke. Deremot kan en säljare, som är beroende, nästan anses vara tvungen att sälja på lång tid. Det är detta olyckliga tvång, hvarunder de ligga, som tvingar dem att sälja sin skog på så lång tid, som nu vanligen sker. Jag har derföre tänkt, att om detta tvång borttoges, så skulle kontraktstiden blifva kortare, och om tiden blefve kortare, så kunde de småningom emancipera sig från dem som afverka skog. Men såsom nu är stäldt kunna de det icke, de måste fortsätta till dess att all skog är borta eller också lagstiftaren kommer med en lag sådan som den så kallade Norrbottens-lagen. Jag skall senare tillåta mig att göra en jämförelse mellan dessa båda sätt att gå till väga. Såsom jag nys sade, det är den stackars beroende jordegaren, hvilken icke kan ställa borgen eller pant, som för närvarande ligger under förtryck.

*(Om skogsaf-
verkningskon-
traktens in-
tecknande.*

(Forts.)

Att mitt förslag skulle vara opraktiskt, såsom man vill påstå, det är en sak, som jag icke kan förstå. Jag kan icke begripa att någon af de båda kontraherandes rätt skulle genom den af mig föreslagna förändringen kränkas, men deremot kränkes enligt min tanke tredje mans rätt genom dessa långa kontrakt, till hvilkas säkerhet inteckningar beviljas, som medföra de olyckligaste följder för de stackars beroende jordegarna, hvilket är mycket att beklaga. Från den juridiska doktrинens synpunkt är det visserligen möjligt, att man kan få någon anstöt af den förändring jag föreslagit, men då tycker jag att man borde hafva fått lika stor anstöt af det nuvarande stadgandet i fråga om skuldsedlar. I detta afseende finnes nemligen en icke obetydlig inskränkning i friheten att man och man emellan träffa öfverenskommelser. Man kan nemligen icke med rättighet att få inteckningssäkerhet utfärda en skuldsedel på längre tid än sex månader och mot högre ränta än 6 procent. Samma princip ville jag nu hafva införd i afseende på kontrakt om skogsafverkning. Är nu det jag föreslagit en kränkning af eganderätten, så måtte väl stadgandet i afseende på skuldsedlar vara jemväl en kränkning.

Den värde talaren på Kalmarbänken har troligen icke riktigt hört eller ock icke rätt förstått hvad jag på förmiddagen sade, ty annars kunde han icke hafva så, som han nu synes hafva gjort, uppfattat mitt yttrande. Här säger nemligen Utskottet i sin motivering, en uppfattning, som jag icke kan dela, att »ur rättens synpunkt kan det, enligt Utskottets åsigt, ej försvaras, att lagstiftaren skulle vägra innehafvaren af en lagligen förvärfvad rättighet att erhålla den säkerhet derför, som upplätaren kan och vill erbjuda.» Jag påpekade då att det vore lyckligt att man icke finge sälja sin egen person, ty om Utskottets motiv vore riktigt och jag icke hade an-

Om skogsaf-
verkningskon-
traktens in-
tecknande.
(Forts.)

nan säkerhet, så skulle jag ju få sälja hvad jag aldrig kan förnekas att ega, nemligen min egen person. Så var det jag sade.

Jag kan icke annat än på det varmaste påkalla Kammararens uppmärksamhet på de olyckliga förhållanden som nu existera och som hufvudsakligen äro beroende af lagstiftningens beskaffenhet. Det finnes enligt min tanke blott två vägar, på hvilka denna olycka kan undvikas, nemligen den ena antagandet af lagar efter samma princip som den så kallade Norrbottens-lagen och den andra antagandet af den motion jag framlagt. Genom Norrbottens-lagen måste vi underkasta oss de mest känbara inskränkingar i den fria nyttjanderätten till vår egendom; en jägmästare skall komma och bestämma hvilka träd jag får fälla och hvilka jag skall låta stå samt i allmänhet huru jag skall sköta min skog. Detta anser jag såsom ett så våldsamt ingrepp i den svenska friheten, att jag är öfvertygad att om denna lag utsträcker öfver det öfriga Sverige, så skall man deraf röna svåra följder. Min motion deremot går ut på något helt annat. Den gör ingen inskränking i den fria rätten att afhandla man och man emellan, men den inskränker rättigheten att binda sina barn och efterkommande genom ställande af den säkerhet, som Lag-Utskottet anser så nödvändig, men som medför säljarens obestånd och men för framtiden. Detta är också anledningen hvarföre jag på det lifligaste yrkar bifall till min motion.

Herr Thomasson: Jag hade icke föreställt mig att en från juridisk synpunkt så klar sak skulle föranleda en så lång diskussion som den nu pågående. Så länge man icke förbjuder en person att fritt disponera öfver sin egendom, i förevarande fall sin skog, så länge skulle det väl vara orimligt att förbjuda honom att öfverlåta denna sin rätt på en annan person; och så länge skogsafverkningsaftal lagligen kunna ingås, synes det mig vara fullkomligt klart, att den som fått en slik afverkningsrätt skall ega att för betryggande af denna rätt undfå den säkerhet lagen för aftal af sådan natur erbjuder, d. v. s. inteckning. Man kan visserligen säga att, om icke köparen får denna säkerhet genom inteckning, så kan han få densamma på annat sätt. Men det är lätt insedt att detta skulle förorsaka upplåtaren större besvär, utan att leda till det mål motionären afsett. Har säljaren en gång fått rätt till skogens begagnande och afverkning, så måtte det väl vara hans rätt att få säkerhet för aftalets bestånd, och detta vinnes enklast och bäst genom inteckning. På dessa grunder är det som jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr P. Olsson instämde med Herr Thomasson.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen proposition dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet att, med afslag å

nämnda hemställan, Herr Farups förevarande motion måtte bifallas; och förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

*Om skogsaf-
verkningskon-
traktens in-
tecknande.*

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet
N:o 24

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Farups ifrågavarande motion.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, utföll med 99 ja mot 37 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan,

§ 2.

Skedde föredragning af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 25, i anledning af väckt motion om införande i åtskilliga kommunallagar af ett stadgande derom, att redovisningsskyldig samhällsmedlem icke må deltaga i revisorsval eller till revisor väljas.

*Om förbud mot
redovisnings-
skyldig sam-
hällsmedlems
deltagande i
revisorsval.*

Utskottet hade hemställt:

att berörda motion, hvilken afgifvits inom Andra Kammaren af Herr A. W. Westerdal (motionen N:o 111), icke måtte af Riksdagen bifallas.

(Forts.)

I anledning af denna hemställan anförde motionären

Herr Westerdal: Vid det förhållande, att Första Kammaren redan lärt hafva bifallit den af Utskottet gjorda hemställan, att min motion icke måtte af Riksdagen bifallas, torde väl frågan för denna gång få anses hafva fallit; och jag skulle därför icke heller nu begärt ordet, om jag icke funnit mig hafva befogad anledning att framställa några anmärkningar mot beskaffenheten af de skäl, som af Utskottet blifvit anförda för dess afstyrkande. Utskottet säger nemligen bland annat, att det torde »vara långt viktigare att stadga, det en redovisningsskyldig samhällsmedlem icke får deltaga i besluts fattande med anledning af den berättelse, som afgifvits öfver hans förvaltning af kommunens medel, än att, på sätt motionären föreslagit, förbjuda en person att deltaga i val af dem, som skola underkasta hans förvaltning endast en förberedande gransk-

Om förbud mot redovisnings-skyldig samhällsmedlems deltagande i revisorsval. Härvid är emellertid att märka, att denna af Utskottet s. k. förberedande granskning i sjelfva verket är den enda egentliga revision som i detta fall eger rum, och att det är just denna »förberedande granskning» som ligger till grund för de beslut, som i hit-hörande ämnen fattas. Om nu revisorerne af hvarjehanda anledningar icke framställa några anmärkningar — om än skäl dertill skulle förefinnas — så blifver rätta förhållandet aldrig föremål för något kommunalstämmans eller kyrkostämmans bepröfvande; och det är der-före som jag ansett det ligga synnerlig vigt uppå att icke redovisningsskyldig samhällsmedlem måtte få deltaga i valet af revisorer.

Vidare säger Utskottet, att det väl sällan, om någonsin, torde förekomma att en person, som är till redovisning skyldig, sjelf väljes att granska denna redovisning. Det må väl vara att det sällan händer; jag vet dock att det *har* händt, och blotta möjligheten af att något sådant kan inträffa synes mig innebära tillräckligt skäl för införande af ett sådant stadgande som jag föreslagit.

Då emellertid, som sagdt, frågan redan är för denna Riksdag fallen — om annars den underrättelse jag mottagit om Första Kam-marens beslut är riktig — så vill jag nu icke framställa något yr-kande om bifall till min motion.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om prestsysslors tillsättande.

(Forts.)

Förekom till afgörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 26, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående presterliga sysslors tillsättande.

Utskottet hade i detta Utlåtande yttrat sig öfver två inom Första Kam-maren väckta motioner, den ena af Herr *Frith. Grafström* (N:o 11) och den andra af Herr *H. Schönbeck* (N:o 3).

I Herr *Grafströms* motion var föreslaget:

»1:o. Upphäfvet af gällande stadgar för domkapitlens upp-rättande af förslag till presterliga tjänster, och ett nytt stadgande ungefär så lydande:

1. Vid upprättande af förslag till lediga presterliga tjänster skall intet afseende fästas på den klassifikation af lägenheterna, som för andra ändamål kan anses vara behöflig, utan skall domkapitlet bland de kompetente sökande uppföra *i första rummet på förslaget den, som med afseende på personlig begåfning, väl vitsordad tjänstgöring och den sökta sysslans särskilda behof anses vara den mest lämplige.*

2. *I andra rummet* skall domkapitlet uppföra den bland de öfriga sökande, som bäst vitsordas med afseende på *ädagalgd lärdom.*

3. I tredje rummet skall domkapitlet uppföra den, som bland de då qvarstående sökande *längsta tiden i kyrkan tjenstgjort.*

4. Skulle, sedan det första förslagsrummet blifvit fylldt, bland de öfriga sökande icke någon anses innehafva sådan lärdom som kan berättiga honom till det andra förslagsrummet, så skall detta såsom det tredje upprättas med hänsyn till tjensteålder.

2:o. Presterlig syssla kan sökas af kompetent sökande tillhörande hvilket stift som helst.

3:o. Den regala församlingar tillkommande rätt att kalla 4:de profpredikant utsträckes till konsistoriela församlingar och gäller äfven vid tillsättning af komminister.»

I anledning af denna motion hade Utskottet hemställt uti *punkten 1:*

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes i grundlagsenlig ordning bereda en förändring af författningarna angående presterlig befordran i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder i afseende å förslags upprättande, som Herr Grafström framlagt.

Rörande nämnda förslag afgåfvos yttranden af

Herr Enander: Jag har begärt ordet, icke för att framställa något yrkande, utan endast för att uttala en önskan, hvars uppfyllande, såvidt jag kan se, icke i någon den ringaste mån kunde förnärma församlingarnas rätt, men deremot skulle vara för presterskapet till icke ringa fördel. Denna min önskan är, att om och när befodringslagarne för presterskapet komma att förändras till hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad motionären och Utskottet här föreslagit, på samma gång måtte medgifvas rätt för den, som sökt en presterlig befattning men icke uppförts på första förslagsrummet, att, om han så önskar, återtaga sin ansökning. Skälet till en sådan önskan torde vara uppenbart. Mig förefaller det nemligen klart, att tredje rummet på ett förslag, uppgjordt i öfverensstämmelse med här angifna grunder, skulle inom kort komma att betraktas såsom i hög grad vanärande. Det måste ju vara för en prestman mycket förödmjukande att i en församling nödgas uppträda såsom profpredikant med det vitsord, att han är underlägsen i begåfning, underlägsen i skicklighet och nit, underlägsen äfven i lärdom, men öfverlägsen i ålder; och svärligen skulle han kunna trösta sig med den förhoppningen, att någon befordran skulle till ersättning för denna förödmjukelse komma honom till del. Jag är öfvertygad att det ytterst sällan skulle inträffa att den som uppförts i detta tredje förslagsrummet skulle ifrågakomma vid valet, om icke under sådana förhållanden, att han, äfven om han icke varit på förslaget uppförd, ändock blifvit nämnd till platsen. Ty om församlingen fäster något

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestersylors
tillsättande.
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsysslors
tillsättande.

(Forts.)

afseende vid stiftsstyrelsens vitsord, kan församlingen naturligtvis icke fästa synnerlig stor uppmärksamhet vid en sökande, som endas erhållit tredje rummet å ett förslag, upprättadt efter de af motionären föreslagna grunder. Om åter församlingen icke fäster något afseende vid detta stiftsstyrelsens vitsord, så är det icke heller sannolikt att den fäster något afseende vid det af samma stiftsstyrelse uppgjorda förslaget, utan den begagnar sig då af den rätt, hvarom talas i nästföljande punkt, att kalla någon som icke finnes på förslaget uppförd.

Dertill kommer en annan olägenhet. De som söka en presterlig lägenhet, innehafva redan förut vare sig såsom ordinarier eller extra ordinarier presterlig befattning. De verka måhända i många hänseenden gagneligt på den plats, de redan innehafva. Men om derstädes blifver bekant, att de en eller flere gånger innehåft detta tredje förslagsrum, så skulle denna omständighet sannolikt uppfattas såsom bevis derpå, att deras verksamhet icke af stiftsstyrelsen kan godkännas, och uppenbart är, att denna föreställning skulle i icke ringa mån motverka deras bemödanden att något godt uträtta i sin verkningsskrets. Jag har derföre ansett mig pligtig uttala den önskan, att om och när en lag sådan som den nu ifrågavarande stiftas, det dervid äfven måtte tillåtas de prestmän, som anmält sig såsom sökande till en presterlig befattning och som dervid icke erhållit första förslagsrummet, att, om de så skulle önska, återtaga sina ansökningar.

Jag har velat uttala denna min önskan till protokollet, emedan detta tillfälle sannolikt är det enda, som erbjudes mig att offentligt yttra min mening i denna fråga, som visserligen genom Första Kammarens beslut för denna riksdag förfallit, men som utan tvifvel skall, om ock med en eller annan förändring, framdeles återkomma.

Herr Rundgren: För min del kan jag icke, i likhet med den föregående talaren, underlåta att framställa ett positivt yrkande om afslag å den föreslagna punkten. Jag gör detta derföre att, såsom en reservant jemväl anmärkt, ett förslag rörande de presterliga befordringslagarne redan är af kyrkolagskomitén upprättadt, att utlåtanden deröfver äro från samtliga domkapitlen afgifna samt att ärendet nu föredrages inför Högsta Domstolen, för att der- efter kyrkomötet föreläggas. Vid sådant förhållande synes mig, som om, huru godt det föreliggande förslaget än må vara, det icke vore välbetänkt af Riksdagen att gå kyrkomötet i förväg, helst som Riksdagen i alla händelser har ett ord att säga, innan kyrkolagskomiténs förslag kan blifva lag. Men då jag förmodar att detta skäl ändock icke i och för sig är tillfyllestgörande, anser jag mig tillika böra ingå i en pröfning af det föreliggande förslagens innehåll.

Mig synes som om ingen utväg för uppnående af en riktig lösning af denna fråga vore vanskligare, än den, som motionären och efter honom Lag-Utskottet här förordad. Här är för unc anröd

jande af de brister, som vidlåda den närvarande befordringslagen. ett försök gjordt att sammanföra tre olika principer för upprättande af förslag till hvarje presterlig lägenhet. Såsom bekant finnas för närvarande tre olika klasser af pastorater. nemligen dels hvad man kallar lärdomspastorater, dels s. k. tjensteålderspastorater, hvilka utgöra den lägsta eller tredje klassen, dels slutligen en andra klass, utgörande en medelväg mellan de båda föregående, för hvilken såsom kompetensvilkor uppställts någonting motsvarande hvad motionären kallar begåfning samt väl vitsordad tjenstgöring. Anser man nu det vara en orimlighet att i fråga om förslag till presterlig lägenhet lärdom skall göra sig gällande, och man följaktligen vill hafva bort de så kallade »lärdomspastoratens», så ligger ju en inkonsekvens i yrkandet, att vid *hvarje* förslag till presterlig lägenhet ett rum skall förbehållas åt lärdomen. Vidare — om man i afseende på befordran till tredje klassens pastorater anser det ligga en orimlighet uti att tjensteålder skall vara det bestämmande, så är ju lika orimligt att uppställa såsom regel att vid *hvarje* presterlig lägenhets besättande tjensteålder skall göra sig gällande, så att den prestman, som har de flesta tjensteåren på sin meritförteckning, äfven skall, oberoende af alla andra förhållanden, vara berättigad till ett förslagsrum.

Hvad åter beträffar den tredje grundsatsen, eller den om begåfningen, så införer man dermed, då man vill stifva en lag för upprättande af förslag till presterliga lägenheter, subjektivitetens princip. Klart är nemligen att i afseende på bedömande af en persons begåfning mitt omdöme kommer att bero af hvad jag menar med begåfning. Jag nödgas således domkapitlet, att på hvarje förslag uppföra den lärdate och den till tjensteåren äldste, men slutligen lemna jag åt kapitlets eget skön, att ibland de öfrige, oberoende af så väl lärdom som tjensteålder, döma om hvem, som har den största begåfningen. Men icke nog dermed. Sedan man på detta sätt infört alla dessa principer att gälla vid upprättandet af förslag till hvarje presterlig lägenhet, annulerar man helt och hållet betydelsen deraf genom att lemna församlingarna rättighet att, oberoende af det upprättade förslaget, till hvarje presterlig lägenhet kalla fjerde profpredikant, d. v. s. den som församlingen, utan afseende på vare sig begåfning, lärdom eller ålder, anser för sig lämpligast. Domkapitlets möda är således förspild, då man öfverlemnar åt församlingarna att helt och hållet omintetgöra det förslag domkapitlet upprättat. Mig synes, att ett förslag, som är behäftadt med så underliga motsägelser, omöjligen kan vinna denna Kammars och Riksdagens bifall, synnerligen om dertill kommer hvad motionären föreslagit, men Utskottet afstyrkt, nemligen indigenatsrättens upphäfvande.

Hvad särskildt beträffar de s. k. lärdomspastoraten, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att till följd af de förbättrade löneförmåner, som kommit elementarläroverkens lärare till del, från

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om prestsystlors tillsättande.

(Forts.)

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylors
tillsättande.*

(Forts.)

deras sida endast undantagsvis förekommer någon ansökan till ett pastorat, ett förhållande som vi lätteligen skola finna bekräftadt om vi följa befordringarne under den senare tiden. Hvad man klagat öfver i afseende på just dessa s. k. lärdomspastorater är, att man från en annan verkningskrets öfverflyttat personer, hvilka, sedan de användt sina bästa krafter i elementarläroverkets tjänst, sökt sig arbete inom ett annat område. Såsom förhållandet nu är, tillsättas dessa s. k. lärdomspastorater, den första klassens pastorater, i allmänhet icke från ett område, som ligger utanför kyrkan utan inom kyrkan sjelf. Är nu förhållandet sådant, måste man väl erkänna, att det kan ligga en fördel uti att bibehålla en sådan klassifikation, som den, hvilken hittills förekommit. Hvad beträffar begåfningen, har jag redan antydt, att det är en mycket vanskelig befordringsgrund just derföre, att bedömandet i detta afseende öfverlemnas åt deras subjektiva uppfattning, hvilka skola upprätta förslaget. För min del måste jag bekänna, att det skulle vara en särdeles tung pligt och ett tungt ansvar att vid fråga om upprättandet af förslag till hvarje presterlig lägenhet sätta i främsta rummet den, som kunde anses hafva den största begåfningen, likasom utan tvifvel mycket stora skiljaktigheter i afseende å denna begåfning skulle göra sig gällande bland domkapitlens ledamöter. För öfrigt måste väl vid hvarje förslag rättighet finnas för den, som kan anse sig förfördelad, att klaga; men hvilken grund till klagomål kan väl en person anföra om en annan blifvit uppförd i första rummet, då vilkoret för erhållandet af detta förslagsrum endast grundar sig på en pröfning af de sökandes begåfning? Jag föreställer mig, att ensamt denna omständighet borde vara tillräcklig för att angifva omöjligheten af att antaga sådana grunder vid upprättandet af förslag till presterliga beställningar, som dem, hvilka motionären och med honom Utskottet tillstyrkt. Nu har Utskottet visserligen afstyrkt indigenatsrättens upphörande, men detta ingick jemväl i motionärens tankegång. Således skulle för personer från hvarje stift rättighet förefinnas att söka hvarje presterlig syssla, förutsatt nemligen att personen i fråga vore till sysslan kompetent. Ett domkapitel skulle således ega den divinationsförmågan att kunna bedöma, hvilken sökande af presterskapet från alla stift egde den största begåfningen.

Jag vill för ögonblicket icke längre upptaga Kammararens tid, utan inskränker mig till hvad jag redan yttrat i fråga om de grunder, som bestämna mig att yrka afslag åt Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Häruti förenade sig Herr Lyth.

Grefve Sparre: Det är med mer än vanlig förlägenhet, som jag denna gång begärt ordet, icke blott derföre att jag har för afsigt att uppträda mot den siste ärade talaren, med hvars

många och grundliga insigter jag haft den äran att göra bekantskap så väl inom denna Kammare som äfven under utöfvandet af våra tjenstebefattningar, utan i synnerhet af orsak att jag, som förut ofta varit af samma åsigter med honom, finner mig nödsakad förklara att jag, beträffande hans sista anförande, från början till slut är af alldeles diametralt olika mening.

För att således börja med hans yttrande angående olämpligheten uti att Riksdagen nu skulle yttra sig i denna fråga, då den redan utgör föremål för behandling af kyrkolagskomitén, hvars yttrande vi snart hafva att förvänta, och hvilket yttrande sedermera skall remitteras till kyrkomötet samt först derefter till Riksdagen som i sista hand har att yttra sig deröfver, så ber jag få erinra att, enligt min åsigt, det utan allt tvifvel vore af väsentlig vigt, om Riksdagens mening rörande frågan vore känd hos Kongl. Maj:t och kyrkomötet, innan deras yttranden deröfver afgåfves. Frågan om församlingarnes valrätt eller rättighet att välja själasörjare är af en så grannlaga beskaffenhet, att jag föreställer mig det borde vara af högsta intresse att på förhand veta hvart hän Riksdagen i detta afseende syftar, innan något förslag framlägges för kyrkomötet. Ty om frågan, sedan den blifvit på kyrkomötet afgjord, icke vinner Riksdagens sympatier, så åtgår en tid af fem år, innan den å nyo kan blifva föremål för slutlig behandling. Jag anser således just nuvarande tidpunkt vara mycket lämplig för Riksdagen att gifva sina åsigter i denna fråga till känna, ty regeringen kan icke underlåta att fästa afseende på Riksdagens tankar i ämnet, för så vidt som Riksdagen väl lärer få anses representera allmänhetens tänkesätt och således äfven församlingarnes.

Då jag derefter öfvergår till det af en aktad motionär, Herr Grafström, framställda förslag, vill jag dervid icke, i likhet med den siste talaren, sysselsätta mig med den del deraf, som blifvit af Utskottet afstyrkt, dertill afstyrkt just på grund af de skäl, samme talare anförde. Men med afseende på frågan om upprättande af förslagsrum till presterliga tjänster, så vill jag försvara motionärens åsigter. För närvarande äro pastoraten klassifierade i tre klasser. Till rum å förslaget till ett pastorat af *första klassen* gifva s. k. lärdomsmeriter företrädesrätt; i fråga om förslag till ett sådant af *andra klassen* skola både lärdomsmeriter och tjensteår tagas i betraktande, hvaremot till *tredje klassens* pastorat och alla komministراتurer tjensteår bereda företräde. Således kan det hända att vederbörande konsistorium på förslaget till ett första klassens pastorat — i synnerhet om detta är mycket godt och följaktligen äfven mycket eftersökt — uppförer trenne skolfuxar, som, äfven om de för öfrigt må vara mycket lärda karlar, likväl icke hafva det ringaste begrepp om själavård, eller den blick för församlingens angelägenheter, som förutsättes hos en själasörjare, om han skall kunna sköta sina åligganden. Jag ber härvid få erinra om den gamla satsen, att tjänsterna äro till för församlingens skull, men icke för-

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.
(Forts.)

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsysslor
tillsättande.*

(Forts.)

samlingen för tjenstens skull eller endast för att belöna lärdomsmeriter. Jag vill dermed icke hafva påstått, att desse så kallade lärde icke kunna vara goda själasörjare, eller att icke lärdomen bör respekteras, ty det är en stor fördel att lärda personer finnas inom kyrkan. Jag anser således att lärda personer i denna sin egenskap böra uppföras på förslag, men finner deremot det förhållandet, att somliga pastorat skola *uteslutande* besättas af lärde män, vara mindre riktigt. Precis detsamma gäller beträffande åldern i fråga om tredje klassens pastorat. Der skola tjensteåren gälla såsom befordringsgrund, och då händer icke sällan att tre utlevade gubbar uppföras på förslaget: af dessa måste församlingen välja en, fastän alla äro lika odugliga för platsen. Jag frågar, är det då icke lämpligare och förståndigare att vid upprättande af förslaget dela så, att ett rum lemnas åt den lärde mannen, då det bör ligga i kyrkans lika väl som i statens intresse att uppmuntra lärdomen. För det andra bör man icke förbise, att meriter och lång tjenstgöring berättiga till befordran, och således bör man äfven tillse att den person som räknar de flesta tjensteåren får ett rum på förslaget. Och slutligen bör man äfven lemna ett rum för den större begåfningen, för den större kapaciteten och skickligheten i tjenstgöring. På det sättet har församlingen — vi måste besinna att det endast är fråga om att uppgöra ett förslag — att välja mellan en begåfvad man, en lärd man och en i tjenstgöringen gammal man. Och det är all anledning antaga, att det skall vara vida bättre för församlingen att få välja emellan tre så olika kvalificerade personer än att vara tvungen att välja antingen emellan tre utlevade gubbar, eller tre lärde, som möjligen alla äro olämpliga för tjensten.

Ur de synpunkter jag således sett saken finner jag motionärens förslag utan tvifvel lämpligare än de stadganden som nu gälla,

Men, säger den ärade talaren, då jag skall upprätta ett förslag är det ett tungt ansvar, om jag skall grunda förslaget på mitt eget omdöme om hans begåfning. Ja, det hvilat alltid ett tungt ansvar på den, som skall utse lämpliga personer till en vigtig plats, och jag har sjelf många gånger, då jag befunnit mig i en sådan ställning, känt hela bördan af det ansvar, som i detta afseende hvilat på mig. Men fastän jag känt detta ansvar, underkastar jag mig det hellre än att nödgas till en tjenst befordra en dertill olämplig person. Jag måste i detta fall liksom i många andra döma efter bästa förstånd och samvete och utse eller på förslag uppsätta den som jag anser vara lämpligast till befattningens skötande. Och jag kan icke inse, hvarföre detta skulle vara tyngre för domkapitlet, som består af 5 ledamöter, än för mig ensam.

Såsom ledamot i hofrätt har jag under flera år deltagit i upprättande af förslag till vissa juridiska tjensters besättande. Vi följde dervid till en början det gamla s. k. tjenstebetänkandet, enligt hvilket man tog hänsyn till »objektiva» befordringsgrunder men alldeles icke till subjektiva. Men man fann snart, att detta icke

bar sig, och så småningom började man i stället att följa subjektiva grunder om den personliga dugligheten. Så har sedermera praktiserats i många år, och jag har icke hört någon klaga häröfver. Ja, mine Herrar, den kännedom kamrater få om en kamrats duglighet såsom tjänsteman är vanligtvis af den beskaffenhet, att den icke kan jäfvas. Och kapaciteten gör sig der vid lag så odisputabelt gällande att, om än en eller annan kan af sympati eller andra skäl hafva mer smak för den ena, så är det dock märkbart huru vid votering öfverlägsenheten och den större skickligheten göra sig gällande.

Den ärade talaren sade vidare, att det vore så mycket nödvändigare att förslaget byggdes på s. k. objektiva grunder, som man eljest icke skulle kunna klaga. Men att upprätta förslag endast efter ett system och allenast för att förslaget må kunna öfverklagas, vore en något besynnerlig grund. Jag föreställer mig att Kongl. Maj:t, om han sanktionerar lagen, kommer att i de särskilda fallen pröfva, huru domkapitlen begagna den rätt, som är dem medgifven, och om han finner, att de i något fall origtigt förfarit, skall ändra deras beslut. Man kan dock icke undgå att i detta afseende följa subjektiva grunder. Vill man tillfredsställa församlingarnes anspråk, att sättas i tillfälle att till sin själasörjare välja en skicklig och daglig person, måste man gifva domkapitlen rättighet att på förslaget uppföra sådana som verkligen äro dertill passande. Jag anser så mycket nödvändigare, att en åtgärd i sådan riktning vidtages, som jag icke vill borttaga den rätt, domkapitlen för närvarande ega, att upprätta förslag, men anser, att, om icke en förändring i sättet härför sker, missnöjet inom församlingarne öfver ytterligheterna af denna rätt, sådan den nu utöfvas, skall blifva så stort, att den i sjelfva verket goda idén att åt kapitlen gifva en sådan rätt kommer att stryka. Det är ur denna synpunkt, jag anser lämpligt att tillstyrka en så beskaffad motion, som här är i fråga, Nu är visserligen förslaget genom Första Kammarens beslut redan fallet, men jag har dock ansett nödvändigt att söka mot den siste ärade talarens angrepp någorlunda försvara Utskottets åsigt. Ett bifall till Utskottets hemställan i denna punkt kan väl icke denna gång leda till något resultat, men det skulle dock bidraga till att i någon mån utreda frågan, som förr eller senare skall tränga sig fram. Jag anhåller alltså om bifall till Utskottets förslag.

Herr Strömberg: Om något ytterligare stöd behöfdes för min åsigt, att en förändring i de nuvarande befordringslagarne inom kyrkan är nödig, så hade jag fått detta stöd af den siste ärade talarens sakrika anförande. Men detta Herr Grefve Sparres yttrande har tillika bevisat, huru svår denna sak är, huru svårt det är att utjemna förhållandet mellan å ena sidan församlingarnes obestridliga rätt till inflytande i detta hänsende och å andra sidan den kyrkliga styrelsens pligt att tillgodose och öfvervaka själavården och

*ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsyslors
tillsättande.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylors
tillsättande.
(Forts.)

öfriga angelägenheter inom församlingarne. Vi veta, att förslag till utredande af dessa förhållanden varit framlagda icke allenast vid många riksdagar, utan äfven vid de båda senaste kyrkomöterna. Så väcktes vid det första af dem, det som hölls 1868, icke mindre än fyra motioner i detta ämne. Men att den tidpunkt, som nu är inne, skulle vara den lämpligaste att åter upptaga öfverläggningarne i dette ämne, derom hyser åtminstone jag åtskilliga tvifvelsmål, då nemligen helt nyss en af Kongl. Maj:t i nåder tillsatt komité utarbetat ett omfattande förslag till ny kyrkolag, öfver hvilket alla kyrkliga myndigheter fått yttra sig; ett förslag som för närvarande är beroende af Högsta Domstolens pröfning. Det oakadt hafva dock nu ett par motionärer inom Första Kammaren åter väckt frågan till lif, och då det har varit Utskottets pligt att taga motionerna under ompröfning, har Utskottet beträffande frågan om upprättande af förslag till lediga presterliga tjänster kommit till det resultat, som angifves, i första punkten i Utskottets hemställan, hvori tillstyrkes, »att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes i grundlagsenlig ordning bereda en förändring af författningarne angående presterlig befordran i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder i afseende å förslags upprättande, som en af motionärerne, Herr Grafström, framlagt.» Frågan gäller således dessa af bemälda motionär framlagda grunder; och i likhet med ett par föregående talare anhåller äfven jag att derom något få orda.

Dessa grunder skulle enligt motionärens förslag komma att innefattas i stadganden af *ungefär* följande lydelse:

»1. Vid upprättande af förslag till lediga presterliga tjänster skall intet afseende fästas på den klassifikation af lägenheterna, som för andra ändamål kan anses vara behöflig, utan skall domkapitlet bland de kompetente sökande uppföra i första rummet på förslaget den, som med afseende på personlig begåfning, väl vitsordad tjänstgöring och den sökta sysslans särskilda behof anses vara den mest lämplige.

2. I andra rummet skall domkapitlet uppföra den bland de öfriga sökande, som bäst vitsordats med afseende på ådagalagd lärdom.

3. I tredje rummet skall domkapitlet uppföra den, som bland de då kvarstående sökande längsta tiden i kyrkan tjänstgjort.

4. Skulle, sedan det första förslagsrummet blifvit fylldt, bland de öfriga sökande icke någon anses innehafva sådan lärdom som kan berättiga honom till det andra förslagsrummet, så skall detta såsom det tredje upprättas med hänsyn till tjänsteålder.»

Hvad nu först och främst beträffar upprättande af det första förslagsrummet, så synes det mig, att, såsom redan blifvit anmärkt, vederbörandes rätt allt för mycket göres beroende af den dömande myndighetens subjektiva uppfattning, hvilket åter måste anses i hög grad vanskligt och ovisst.

Om fråga vore att *en enda* person skulle, såsom den siste tälaren nyss nämnde, ega rätt att blott efter sin egen subjektiva öfvertygelse och sin uppfattning om personen utnämna eller i något hänseende befordra någon, så kunde sådant låta höra sig, men här är fråga om ett *kollegium*, der den ene af medlemmarne kan hysa den öfvertygelsen, den andre en annan, och der den enes subjektiva uppfattning blifver lika god som den andres, samt der slutligen den åsigt, som skall blifva gällande, kanske måste utrönas genom de flesta rösterna. Att nu *votera* om och genom de flesta rösterna utrona, hvilken *subjektiva åsigt* hos myndigheten gjort sig gällande synes mig vara ett högst otillfredsställande sätt att tillvägagå, då *det rätta* här som så ofta annars kan komma i minoriteten. Jag vill icke tala om, hvad som också här är berördt, huru den subjektiva grunden alltid *kan* gifva anledning till missbruk eller åtminstone till misstanke om att missbruk sker, en misstanke, som myndigheten i fråga väl skulle önska att i det längsta vara fritagen från, men som just framkallas genom den lagbestämmelse som här är i fråga.

Vidare heter det, att man först i andra rummet skall hafva rättighet att fästa hänsyn till lärdom. Men det kan ju hända, att äfven lärdomen icke alldeles saknar en viss begåfning och en med afseende på församlingsvärden framstående förmåga. Och är det nu så, att lärdomen är med en sådan begåfning förenad, bör den väl åtminstone icke vara hinderlig för att en sådan person uppföres i första förslagsrummet. Men det kan också inträffa, att tvenne män med utmärkt *lärdom* ega en synnerlig *begåfning*, men i olika riktningar; den ene har företräde såsom predikant och församlingslärare, den andre är mera utmärkt genom sin administrativa förmåga, och en tredje möjligen mera lämplig att reda de religiösa rörelserna inom församlingen o. s. v. Att nu mot hvarandra väga dessa begåfningar och utrona deras absoluta och relativa värden, synes mig för den dömande myndigheten under de flesta förhållanden blifva synnerligen svårt.

Grefve Sparre nämnde, att lärdomen i allmänhet icke borde vara något bestämmande i afseende på befordran, och han tillät sig uttala, att man ofta ser *gamla skolfuxar* uppföras på förslaget, och att församlingens rätt och bästa dermed icke varit tillgodosedda. Ja, det är väl möjligt att så varit, men jag hemställer till dem, som hafva kännedom om förhållandena inom de särskilda stiften, är det verkligen de män, som arbetat i skolans tjänst och der med framgång gjort sina kunskaper gällande vid undervisningen, vant sig vid ordning och vunnit människokännedom, är det synnerligen dessa, som varit församlingen till last och tunga? Jag tror snarare att de oftast varit kyrkan till stort gagn och att de i församlingstjänsten icke stått tillbaka för de embetsbröder som icke tillhört läroverken. Att undantag i detta hänseende funnits måste jag villigt

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.
(Forts.)

erkänna, men jag tror icke, att de hafva varit så många, som den siste talaren velat antyda.

De, som äro minst tillgodosedda i afseende på möjligheten att erhålla förslagsrum, äro de, som nämnas i tredje rummet, der endast antal prestår skulle vara bestämmande. De hafva just derigenom, att de äro till ålder komne och mera försvagade till sina krafter, en knapp utsigt till befordran, men skulle få en ännu knappare, om, såsom förslagsställaren föreslagit, församlingen får rätt att kalla fjerde profpredikant. Det må tillåtas mig, som sjelf varit motionär i ämnet vid 1868 års kyrkomöte, att för min del, med förkastande af det som i närmaste följande fjerde punkt af motionen säges, få till Kammarrens kännedom och begrundande meddela hvad jag då tog mig friheten föreslå. Det lyder på följande sätt: »Sedan kompetensen blifvit pröfvad, uppför konsistorium, med fästadt afseende så väl »på lärdom och tjensteår», som på de sökandes »kännedom, nit och försigtighet» på första och andra förslagsrummen tvenne de mest förtjente; samtliga ansökningshandlingarne öfversändas derefter af konsistorium till den ifrågavarande församlingens kyrkoråd, som under särskild, för detta ändamål vald ordförande bland de sökande uppför en i det tredje förslagsrummet. Består pastoratet af flera församlingar, besluta deras kyrkoråd gemensamt.»

Jag vill nu icke, behöfver kanske icke ens fästa Kammarrens uppmärksamhet på, hvarför jag infört den bestämmelsen, att det icke skulle öfverlätas åt församlingen i dess helhet utan åt *församlingens kyrkoråd* att utse den som skulle uppföras på tredje förslagsrummet. Försigtigheten bjöd nemligen, enligt min tanke, att icke öfverlåta åt församlingen på kyrkostämman att bestämma detta, emedan vi veta huru inom en större menighet opinionens vindar i detta hänseende lätt kunna vexla och blåsa gynsam än för den ene än för den andre, hvarförotom på detta sätt det mycket lätt kan hända, att den unge presten kommer att utöfva sin tjenst och sitt embete mer med hänsyn till blifvande befordran än med den frimodighet och redbarhet som anstår ett så heligt kall. Kommer kyrkorådet att blifva den bestämmande myndigheten i detta afseende, så synes mig, som om denna delegation, hvilken består af församlingens förnämste förtroendemän, skulle vara den korporation som eger det bästa omdömet i detta fall äfvensom inför de kyrkliga myndigheterna det bästa vitsord.

Det är detta som jag i korhet har velat anmärka mot det förslag som här blifvit framställt, icke med några anspråk på att hvad jag nyss tagit mig friheten anföra utur mitt förslag vid 1868 års allmänna kyrkomöte skulle innebära någonting ofelbart; men jag har vågat antaga att det är att föredraga framför motionärens och Utskottets förslag att gifva församlingen obetingad rätt att i hvarje fall kalla fjerde profpredikant.

Jag yrkar afslag på första punkten.

Herr Torpadie: Då jag har biträdt Utskottets tillstyrkande af bifall till denna punkt, skall jag be att till försvar för Utskottets åtgörande få yttra några få ord.

Jag ber då till en början få säga att jag, när det gäller tillsättandet af presterliga sysslor, icke vet någonting som jag kan sätta i högre rum än församlingen med dess önskingar, dess kraf och dess anspråk. Jag vågar påstå att detta icke är tillgodosedt i den nuvarande kyrkolagstiftningen, hvilken utan tvifvel synes erinra om den tid, då man antog, att fåren voro till för herdens skull och icke herden för fårens. Jag har derföre med nöje instämt i Herr Grafströms motion i hvad den rör nu föredragna första punkt; och jag har icke af hvad som deremot under denna diskussion blifvit anfördt funnit mig öfvertygad om olämpligheten af detta förslag. Jag tror nemligen att man skall få svårt att frångå att de faktorer, som böra vara de bestämmande vid tillsättandet af hvarje syssla inom samhället, vare sig kyrklig eller icke kyrklig, just äro de, hvilka, derest Utskottets förslag blifver lag, skulle berättiga den sökande till ett pastorat, som innehade dessa kvalifikationer att uppföras i första förslagsrummet. Eller manne icke den är berättigad att få den sökta platsen, om hvilken man med Utskottet kan säga, att han »med afseende på personlig begåfning, väl vitsordad tjenstgöring och den sökta sysslans särskilda behof anses vara den mest lämplige»? Mig förefaller det åtminstone så. Sant må vara, att det någon gång torde blifva svårt att bedöma, hvem som, då detta allt skall tagas med i beräkning, må vara den lämpligaste; men att detta skulle blifva så svårt, som några talare här förmenat, kan jag icke fatta. Det är ju icke blott domkapitlen som hafva att tillsätta vissa tjänster, många andra kollegiala myndigheter hafva samma åliggande. För att nu blott nämna ett exempel i detta afseende, upprättas i fråga om besättande af landsstatstjänster förslag af länsstyrelsen, hvilket beledsagas af förord för en af de sökande. Nu antager jag att vid meddelandet af detta förord just det blir det bestämmande att den förordade personen anses *lämpligast* till den sökta platsen. Då detta går för sig i fråga om sådana tjänster, skall det då vara så svårt för domkapitlet att i förevarande afseende afgifva ett sådant votum? Det kan jag icke förstå.

Man har också anmärkt, att, fastän det föreliggande förslaget velat sätta den sökandes begåfning och lämplighet i första rummet, det dock medgifvit andra rummet åt lärdomen och tredje rummet åt tjensteålder och meriter. Att den ärade motionären gått så till väga torde bero derpå, att han icke velat gå brådstörtadt till väga, utan tvärtom, på sätt vanligen hos oss sker i fråga om lagförändringar, till en början taga ett litet steg framåt i den rätta riktningen. Jag kan derföre icke se någon inkonsequens i detta fall. Men en talare här midt öfver i salen har yttrat, att det kan hända att den, som är kvalitativt mest berättigad till första förslagsrummet, äfven kan innehafva den största lärdom af de sökande. Nå väl, om

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.*

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsyslors
tillsättande.

(Forts.)

så är, kan jag icke se annat än att han derigenom blir så mycket mer kvalificerad till första förslagsrummet, hvaremot den som blott har lärdom får åtnöjas med andra rummet på förslaget.

Jag anser, att den nu afhandlade frågan är af icke ringa betydelse. Det rör sig nemligen inom församlingarnes lif ett allt mer och mer framträdande begär att erhålla litet mera frihet vid valen af sina själasörjare, än de hittills åtnjutit, och för min del anser jag detta anspråk vara fullt berättigadt. Man kan således icke, efter mitt förmenande, beskylla den för inkonsequens, som ej blott velat antaga detta förslag utan äfven velat biträda förslaget om rätt för församlingarne i allmänhet att kalla fjerde profpredikant; ty med all aktning för domkapitlet och deras förmåga att inse en persons lämplighet, kan man likväl tänka sig, att församlingarne kunna vara af annan mening, hvilken mening skulle finna sitt uttryck i kallandet till fjerde profpredikant.

Jag kunde hafva mycket mera att anföra, men vill icke dermed upptaga Kammarens tid, så mycket mindre, som, efter hvad jag hört, punkten fallit i Första Kammaren. Jag inskränker mig för den skull till hvad jag nu sagt och förenar mig i Herr Grefve Sparres yrkande om bifall till hvad Lag-Utskottet i den nu föredragna punkten föreslagit.

Herr Wieselgren: Det är icke mycket som kan behöfva läggas till hvad redan blifvit yttradt i frågan; och för min del vill jag blott än ytterligare betona en invändning, som redan förut gjorts mot den förste talarens yttrande.

Nämnde talare ansåg nemligen, att Riksdagen i en fråga, sådan som den nu förevarande, »icke borde gå kyrkomötet i förväg». Ett dylikt påstående hör man i frågor sådana som denna rätt ofta framkastas; men jag tror icke man bör fästa mycket afseende dervid, så länge vår Regeringsform lyder som den för närvarande gör. Det heter nemligen i 87 § 2 mom. af nämnda grundlag: »Riksdagen ege ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag; dock att dervid erfordras samtycke jemväl af allmänt kyrkomöte.» För så vidt jag dels rätt förstätt detta stadgande, dels behörigen aktgifvit på den historiska grunden för kyrkomötets tillvaro, tror jag mig kunna påstå, att Riksdagen ännu i denna stund är svenska kyrkans representation, fastän allmänt kyrkomöte har, såsom ett slags det gamla presteståndets arftagare, fått sig tillerkändt *veto* mot hvad Konung och Riksdag i afseende på kyrkliga lagar besluta; och vid sådant förhållande tror jag icke med rätta kan sägas, att *Riksdagen* går *kyrkomötet* »i förväg», om den först uttalat sitt ord i frågan. Jag undrar, hvad som skall menas med uttrycket »erfordras samtycke», om icke det att de beslut, hvartill samtycke skall gifvas, måste finnas till i den stund, samtycket begäres, och sålunda i anseende till tiden hafva föregått nyss nämnda åtgärd? Utan att ega den minsta kännedom om, i hvilken ordning Kongl. Maj:t kan ämnas

bringa de kyrkliga frågorna å bane för kyrkomötet och Riksdagen, tror jag således för min del grundlagens mening vara, att Konung och Riksdag skola först behandla dem, och att sedan detta skett kyrkomötet bör höras, huruvida det vill samtycka till hvad af Konung och Riksdag beslutats. Jag vill härmed icke hafva sagt, att detta är en god ordning — efter min åsigt är det motsatsen; ty jag hör till dem, som anse, det vara tillbörligt och godt, om kyrkomötet, visserligen i en något förändrad skepnad, vore svenska kyrkans representation, och Riksdagen deremot hade *veto* mot kyrkomötets beslut. Men ännu är detta blott ett önskningsmål, utan betydelse för stunden, då vi ju hafva att fästa oss vid saken, sådan den för närvarande är af gällande grundlag bestämd.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om prestsysslors tillsättande.
(Forts.)

Min ställning till föredragna punkten är icke svår att förstå, då jag medverkat till det förslag, Utskottet här framlagt. Jag vill således inskränka mig till att yrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Brodén: Det lärer väl knappast förundra någon, om ännu en ibland denna Kammares presterliga ledamöter begär ordet i en fråga sådan som denna, för att, för så vidt på honom ankommer, bidra till afböjandet af något, som han anser vara för den svenska kyrkan, för dess presterskap och för församlingarne olämpligt, om icke rent af skadligt; detta, säger jag, lärer väl icke väcka förundran, äfven om, hvad angår den föreliggande punkten, dess oantaglighet redan skulle kunna anses vara tillräckligt ådagalagd, dels derigenom att Första Kammaren afslagit densamma, dels ock genom åtskilliga i denna Kammare förut under öfverläggningen fälda yttranden i samma riktning.

Det är icke många dagar sedan denna Kammare behandlade ett annat af samme motionär afgifvet förslag till åtskilliga reformer i vår dels civilt kyrkliga, dels rent kyrkliga författning. Detta förslag hade vederbörande Utskotts utlåtande mot sig, och redan denna omständighet torde hafva i sin mån bidragit till, att förslaget föll i Kamrarne. Här är deremot ett annat förhållande. Lag-Utskottet har tillstyrkt bifall till de flesta punkterna i de nu behandlade motionerna, och till den första punkten enkannerligen. Detta synes mig mana dem, som äro af en motsatt åsigt, att så mycket mera mangrant och enhälligt uttala sina tankar i frågan. Den betydelse, som ett sådant uttalande för tillfället kan sägas sakna, sedan Första Kammaren afslagit Lag-Utskottets förevarande framställning, denna betydelse kan dock ett sådant uttalande en gång i framtiden få. Jag har således begärt ordet, äfven om hvad jag kommer att yttra icke kan anses för annat än en efterskörd å det redan förut temligen väl afbergade diskussionsfältet.

Motionären vänder sig i sin motivering först mot pastoratsklassifikationen och ser deri ett väsentligt hinder för ett bättre ordnande af det presterliga befodringsväsendet. Det är väl möjligt att denna klassifikation, sådan den nu är, har sina olägenheter och

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.

(Forts.)

fel, hvarföre ock i det nya kyrkolagsförslaget densamma blifvit ändrad derhän, att pastoraten hädanefter skulle klassificeras endast på två sätt, nemligen i 1:sta och i 2:dra klassens pastorat. Jag vill emellertid icke inlåta mig i en granskning af fördelarne utaf en sådan anordning. Men hvad som synes fast och visst är, att det allmänna omdöme, som motionären fäller öfver den nu varande klassindelningen, eller, rättare sagdt, den tydning han i sin motivering gifver densamma, är något skef och origtig. Han yttrar sig derom på följande sätt: »Aldrig har väl mera ohöjld än genom denna lagstiftning framträdt den åsigten, att embetet icke så mycket är till för deras skull, som af detsamma skola betjenas, som fast mer för de obefordrades skull. Ty», säger han vidare, »icke kan väl någon påstå, att en församling, som ger sin pastor stora inkomster, har mera behof af en lärd själasörjare än en mindre, och icke heller omvänt, att en liten församling har mera behof af den erfarenhet, som en långvarig tjenstgöring medför, än en stor församling.»

Härvid tillåter jag mig göra den anmärkningen, att ehuru motionären på ett ställe uppgifver, det några årtionden före den Kongl. förordningen om pastoratens klassifikation den åsigten i vårt land gjort sig gällande, att vid all befordran tjensteålder skulle gifva obetingadt företräde, så, då jag närmare ser på sagda Kongl. förordning, innehåller densamma icke ett ord, som antyder, att detta förhållande skulle vara orsaken, hvarför befallning utgick om pastoratens klassifikation. Fastmer framgår det tydligt af konsistoriernas protokoll, att redan förut såsom allmän regel gälde, att de större och bättre pastoraten förbehöllos åt män af utmärktare lärdom, under det de mindre sparades åt dem, som räknade högre tjensteålder. Då så förhåller sig, hvad har väl skett med klassifikationens införande annat än att det blifvit i lag satt, som redan förut var ett faktum, en häfd eller med andra ord, att det blef författningsmessig ordning, som förut varit öfverlemnadt åt Kongl. Maj:ts och domkapitlens godtfinnande? Det är således att fatta och tyda saken på ett orätt sätt, då man bedömer så, som skulle i och med pastoratens klassifikation den åsigten gjort sig gällande, att embetet icke skulle vara till för deras skull, som deraf skola betjenas, utan fastmer för att skaffa plats åt obefordrade.

Hvad beträffar den anordningen, att de bättre lägenheterna bortgäfvos åt män med högre lärdom, så är utan tvifvel orsaken dertill att söka i den känsla, som svenska kyrkan hade, att hon icke kunde bestå och utveckla sig såsom en fri, rent evangelisk, på biblisk grund och icke på menniskofunder fotad kyrka, så vida hon icke hade ett lärdt presterskap inom sig. Den lutherska kyrkan hade med reformationen brutit sig ut ur den romerska auktoritets-trons bojar. Hon ville i trossaker icke vidare veta af något menskligt maktspråk, någon blind eftersägelse och blind lydnad, utan hon ville sjelf se och pröfva. Hvad som då befans öfverensstämman med vår religions skriftliga urkunder, det behöll hon, men allt hvad

som ej inför dessa urkunder bestod profvet förkastades, det må hafva varit 100 gånger dekreteradt af påfve och koncilier. Men dessa skrifter, de äro i sin ursprungliga gestalt icke tillgängliga för en hvar. De äro författade på tungomål, till hvilkas tydning lärdomens nyckel är oundgänglig, icke blott den språkliga lärdomens, utan äfven den filosofiska, historiska, etnografiska, geologiska eller öfver hufvud naturvetenskapliga. Man behöfver blott slå upp H. M. Melins berigtigade bibelöfversättning och kasta en blick på de der införda upplysande anmärkningarne för att finna, hvilket stort material af lärdom måste innehafvas af tolkaren, samt hvad en prest deraf behöfver för att kunna följa med och tillägna sig denna tolkning. Det är utan tvifvel denna känsla af lärdomens betydelse inom den evangeliskt lutherska kyrkan, som föranledt den anordningen, att de bättre pastoraten förbehållits åt lärde män. Huru vida detta är rätta vägen att uppehålla kyrkan i högre vetenskaplighet eller detta mål på annat sätt kunde vinnas, är en fråga för sig, som ofta blifvit framställd och på olika sätt besvarad. Emellertid är jag för min del öfvertygad att den lutherska kyrkan, när hon eftergifver krafvet på lärdom hos sina tjenare eller rättare nedsätter densamma kyrkliga värde allt för mycket, så lemnar hon sitt fotfäste, förlorar förmågan att ransaka skriften och hemfaller åt auktoritetsstron, antingen den romerska kyrkans eller någons bland sekterna, som fordrar blind tro på vissa efter godtycke lösryckta och ensidigt betonade lärosatser. Men för att återgå till det presterliga befodringsväsendets nuvarande användning, så skall den icke utan orättvisa kunna förklaras hafva uppkommit ur den föreställningen, att embetet icke skulle vara till för deras skull, som deraf skola betjenas, utan för de obefordrade prestmärens skull.

Vidare beklagar den ärade motionären, att biskop och konsistorium numera icke vid förslags upprättande hafva annat att göra än att hopsommara betyg och tjensteår. Är förhållandet verkligen sådant? Är domkapitlet så bundet, att det icke har annat än denna mekaniska förrättning att utföra. Jag tror icke att så är och vågar bestrida rigtigheten af denna uppfattning. Den ärade motionären erkänner visserligen, att genom Kongl. brefvet den 31 Maj 1867 de stränga föreskrifterna i någon mån blifvit lossade. För min del anser jag att detta skett icke blott i någon mån utan i ganska betydlig mån, ty nämnda Kongl. bref för hela saken tillbaka till det Kongl. cirkulärbrefvet af den 21 Augusti 1786. 1867 års bref inför en ny faktor eller rättare återställer till ära en gammal faktor, nemligen »känedom, nit och försigtighet» vid embetets utöfning, eller med ett ord tjenstemannaduglighet. Detta Kongl. bref af år 1867 förklarar uttryckligen, att hvad som finnes stadgad om tjenstemannaduglighet, såsom befodringsgrund, icke undergått någon förändring genom senare i ämnet gifna författningar, således icke heller genom Kongl. brefven af år 1811 och 1813, hvilka något ensidigt betona lärdoms- och åldersförtjensterna.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om prestsysslors tillsättande.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsysslors
tillsättande.

Forts.

Vi se nu att den författning, till hvilken vi åter blifvit hänvisade, icke vet af andra befordringsskäl än 1:o förtjenst och 2:o skicklighet eller lärdom. Hvad tjensteåren beträffar, yttrar sig det Kongl. brefvet af 1786, att dessa skola tagas i betraktande endast när fråga blir om att skilja mellan tvenne i öfrigt likställda sökande. Vill man göra allvar af detta och tolka sistnämnda bref såsom det bör fattas, så har domkapitlet vid tillämpningen ganska fria händer: det kan eftersätta den större lärdomen för den mindre, i fall lärdomen står alldeles ensam och icke åtföljes af någon annan förtjenst, om den med mera lärdom utrustade icke kan framvisa intyg om embetsmannaskicklighet vare sig inom skola eller kyrka. Domkapitlet kan äfven framför den som är utrustad med många tjensteår föredraga den som för tjenstgöring är bättre vitsordad, men icke uppnått lika hög tjensteålder. Jag tror derföre att det icke förefinnes något skäl att befara, hvad ordföranden i Lag-Utskottet nyss nämnde, att på förslag till ett första klassens pastorat skulle kunna uppföras endast trenne lärde skolmän, utan andra förtjenster än beläsenhet och utan duglighet vare sig för själavård eller för expeditionsgöromål. Jag tror också att, ju mera medvetandet af innehållet i 1867 års bref gör sig gällande, en sådan oegentlighet som nyss antyddas för framtiden aldrig skall kunna ske, och om det sker har felet icke legat så mycket i lagstiftningen som i tillämpningen af densamma.

Öfvergår jag från motionen till sjelfva saken, så är derom redan ganska mycket ordadt och hvad jag i den delen har att säga blir naturligtvis ingenting annat än en mer eller mindre lyckad variation af hvad förut är sagdt.

Lag-Utskottet finner, att den ärade motionärens lösning af frågan är lycklig. Jag för min del kan verkligen icke finna den vara så. Vid upprättande af förslag till lediga presterliga tjänster skulle domkapitlet uppföra i första rummet den, som med afseende på personlig begåfning, väl vitsordad tjenstgöring och den sökta sysslans särskilda behof anses vara den mest lämplige. Det är mycket taladt om den personliga begåfningen. Jag har svårt att förstå hvad dermed menas, om icke denna begåfning skulle innefatta det bästa hufvudet, den snabbaste uppfattningen, den rikaste fantasien, den yppersta talgåfvan? I så fall tror jag icke någon myndighet kan afgöra hvilken af flere sökande eger företräde, och äfven om det skulle låta sig göra, huru skulle ett sådant förslag kunna motiveras? Det skulle taga sig mycket besynnerligt ut i en officiell handling, om det deri hette att en person uppföres på första förslagsrummet derföre att han är begåfvad med det bästa hufvudet eller den yppersta fantasien eller något annat, som hörer till den rent personliga begåfningen. Vidare, huru skola besvär kunna anföras öfver ett sådant förslag? Och om de anföras, huru skola besvären kunna afgöras, när måttstocken skall utgöras af något så omätbart som den personliga begåfningen? Sedan talas om väl vitsordad tjenst-

göring. Ja, det är godt och bra, men det är icke någonting nytt. Domkapitlet skall redan nu i första rummet göra afseende å väl vitsordad tjänstgöring. Lagstiftningen är således i detta fall utan tvifvel tillfredsställande och i alla händelser bättre än hvad här föreslås, åtminstone så till vida att nu en väl vitsordad tjänstgöring alltid skall göra sig gällande, vare sig det är fråga om första, andra eller tredje rummet, då deremot det ser ut som om, enligt förslaget, den väl vitsordade tjänstgöringen endast skulle komma i fråga vid det första rummet.

I andra förslagsrummet skulle domkapitlet uppföra den, som bäst vitsordats med afseende på ådagalagd lärdom. Detta tycker jag verkligen vara en allt för liten kvalifikation för att berättiga någon att komma på ett förslagsrum, det må vara hvilket som helst. Om en person endast har en väl vitsordad lärdom, men inga vitsord om sin tjänstgöring, eller om han öfver hufvud icke företer några kriterier på att han duger att tjänstgöra i församlingen, är det då skäl att gifva honom förslagsrum för blotta lärdomens skull?

I tredje rummet skulle domkapitlet uppföra den, som längst tiden i kyrkan tjänstgjort. Således skulle mau, när här icke talas om annan merit än tjensteåldern, kunna med godt samvete på förslaget uppföra, eller rättare, man skulle nödgas uppföra en sökande endast derföre att han innehar de flesta tjensteåren, äfven om hans tjänstgöring varit mindre tillfredsställande eller han genom ålderdomsskröplighet skulle vara förhindrad att göra församlingen något gagn.

Så enstaka stå i andra rummet lärdom och i det tredje tjensteålder såsom afgörande kvalifikationer, att jag icke kan se huru man vid fyllandet af dessa förslagsrum skall kunna tillmäta tjensteduglighet något afseende.

Jag har kanske redan länge nog upptagit Kammarens tid och vill derföre icke vidare yttra mig. Af hvad jag anfört är tydligt, att jag måste yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Rundgren: Jag vill icke inlåta mig i svar på den anmärkning, som gjordes af talaren på göteborgsbänken angående det förhållande, som möjligen kan förefinnas mellan kyrkomöte och Riksdag i fråga om att ega första eller sista ordet i den kyrkliga lagstiftningen. En praxis synes mig likväl hafva utbildat sig, så till vida, att Kongl. Maj:t först framlägger sina förslag för kyrkomötet och inhemtar dess yttrande, innan de öfvergå till Riksdagen, och detta lärer väl vara en god praxis. Deremot måste jag på det bestämdaste protestera mot den ärade talarens uppfattning, att Riksdagen fortfarande skall anses vara svenska kyrkans representant. Sedan regelbundet återkommande kyrkomöten genom lag äro stadgade, torde väl kyrkomötet böra anses ensamt representera svenska kyrkan, synnerligen då i betraktande tages, att inom Riksdagen säte

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.*

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsysslors
tillsättande.

(Forts.)

och stämma är lemnadt åt främmande trosbekännare. Men härvid vill jag icke nu vidare uppehålla mig.

Jag ber då att främst få vända mig mot den siste talaren. Han uttalade den tänkvärda sanningen, att den presterliga tjensten eller församlingstjensten är till för församlingens skull och icke för prestens. Frågan är likväl, om denna grundsats bör uppfattas från sådan synpunkt, att man vid upprättande af presterliga befordringslagar kan åsidosätta presterskapets intressen.

Det är, enligt mitt förmenande, alldeles gifvet, att i den händelse inom den svenska kyrkan sådana befordringslagar komma till stånd, att det trogna, upprigtiga och allvarliga arbetet icke kan vara försäkradt om befordran, man derigenom skall göra församlingarne och kyrkan en väsentlig skada. Om vi derföre också antaga såsom grundsats, att man i främsta rummet bör hafva afseende å församlingarnes bästa, så är det dock nödvändigt att jemväl se till, det de män, som söka sig in i detta kall, kunna genom ett troget och ordentligt arbete komma fram och vinna äfven sin jordiska bergning.

Enligt mitt förmenande förefinnas i de nu varande presterliga befordringslagarne ingalunda så stora olägenheter, som man i allmänhet tillägger dem. Om man i detta hänseende opartiskt öfver-skådar lagstiftningen inom den svenska kyrkan, så måste man erkänna, att en sådan mångsidighet i fråga om grunderna för tillsättande af presterliga tjenster förefinnes, att alla anspråk dermed böra känna sig tillfredsställda.

Här finnas de *regala* pastoraten, hvarigenom det är lemnadt åt Kongl. Maj:t en möjlighet att befordra sådana personer, som gjort sig förtjenta af hans uppmärksamhet. Här finnas *priviligierade* pastorat, hvarigenom särskilda församlingar hafva sig tillförsäkrade vissa rättigheter i detta hänseende. Här finnas vidare de *konsistoriella* pastoraten, der tre olika grunder göra sig gällande vid befordringar eller upprättande af förslag till de olika klasserna, och hvarigenom åstadkommes, å ena sidan, att de som hafva förmåga och vilja att allvarligt och kraftigt arbeta på sin lärda utbildning, ega utsigt att detta arbete vinner erkännande, och, å andra sidan, att det långvariga och trägna arbetet i kyrkans tjänst, äfven om det icke är förenadt med någon särdeles stor begåfning, dock har möjlighet att vinna förslagsrum och derigenom befordran. Och, mine Herrar, det är icke alltid den mest lysande begåfningen, som inom församlingen verkar mest! Den kan visserligen för ögonblicket framkalla hvarjehanda i ögonen fallande resultat och rörelser, men det trägna, tysta och trogna arbetet i kyrkans tjänst kan må hända i längden uträtta mera än den mest lysande begåfning.

Här finnas slutligen äfven t. ex. *kapellpredikants-tjenster*, der församlingen har uteslutande rätt att välja. Med ett ord: såsom förhållandena nu äro, är det icke *en enda* princip, som vid tillsättande af hvarje presterlig syssla skall göra sig gällande, utan flera olika principer att tillämpa för olika presterliga lägenheter, hvar-

igenom det således är möjligt, att allt arbete i kyrkan och för kyrkan kan vinna sin lön, och häraf måste utan tvifvel församlingarne finna sig väl.

Nu vill man häruti göra en så väsentlig förändring, att till och med till de lägsta befattningar, således äfven till komministraturer, i första rummet skall göras afseende å begåfning, i andra rummet å lärdom och i det tredje å tjensteålder. Domkapitlet, som nu får det svåra uppdraget att fylla det första rummet, kommer, kan man säga, derigenom i sjelfva verket att lemna församlingen en finger-visning: här är den, som har den största begåfningen, här är den, som är mest pligtrogen, här är den, som i öfrigt är den mest lämpelige till denna syssla — de öfrige hafva vi uppfört på förslaget: den i andra rummet derföre att han har den största lärdomen och den i tredje rummet emedan han har den längsta tjenstgöringstiden, men den i första rummet, honom bören I taga, han är den största för-mågan!

Med all aktning för den korporation jag sjelf tillhör, måste jag dock upprepa hvad jag nyss sade, att det ligger ett ganska tungt ansvar i detta, att å ena sidan gifva en person vitsord om begåfning och, å den andra, skjuta undan två andra personligheter, för hvilka jag kan hysa den största aktning, och hvilkas verksamhet varit sådan att de bort befordras. Dertill kommer, att domkapitlet, genom tillämpning af sådan grundsats om begåfningens placering i första rummet på hvarje förslag, skall för hvarje förslag vara underkastadt de olika omdömen, som nödvändigt blifva en följd af subjektivitets-principens tillämpning.

Nu har visserligen den ärade talaren yttrat, att det icke bör vara svårare för domkapitlet att i detta fall gifva förord, än det är för hvarje annan myndighet, som är skyldig att vid återbesättande af en ledig syssla upprätta förslag och dervid gifva sitt förord. Man bör likväl ihågkomma en omständighet, som jag redan förut antydt, nemligen att, om vid förslagens upprättande samma principer gjorde sig gällande till alla tre förslagsrummen, vore det ingalunda svårt för domkapitlet att gifva den ene eller den andre förord, men, då domkapitlet icke skola följa samma principer för de olika förslagsrummen, utan i första rummet afseende skall fästas på en kvalifikation, i det andra på en annan och i det tredje på ännu en tredje kvalifikation, är det tydligt att det under sådana förhållanden måste blifva svårt att gifva förord.

Då nu detta skall tillämpas vid tillsättande af alla presterliga lägenheter, måste vi erkänna, såsom jag nyss tog mig friheten nämna, att det långvariga och tränga arbetet kommer att ställas tillbaka för begåfningen.

Så som presterliga sysslor nu tillsättas, kan hvarje prest, om han träget och efter bästa förstånd skött sin tjenst, hafva anspråk på att vid ansökning till en ledig tjenst uppföras på förslag jemte tvenne andra personer, hvilka hafva kvalifikationer i samma rigtning.

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.*
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande
(Forts.)

Om deremot Utskottets förslag går igenom, måste hvarje prest, äfven om han har aldrig så många tjensteår, för sig sjelf tänka: »Nog kommer jag väl upp på förslaget. men hvad skall det egentligen tjena till att jag söker, ty då domkapitlet i första rummet skall uppföra den, som med afseende på personlig begåfning, väl vitsordad tjenstgöring och sysslans särskilda behof kan anses mest lämplig, och i andra rummet den, som har största lärdomen, är det ju tydligt att jag får stå tillbaka».

Då dertill äfvenledes kommer, att, sedan denna skärseld blifvit genomgången, församlingen skulle få rätt att ytterligare kalla en fjerde profpredikant, kan man väl lätteligen tänka sig, med hvilken förtröstan unge män skola ingå i en kyrkas tjenst, der sådana befodringslagar göra sig gällande.

Ingen kan högre än jag i främsta rummet sätta församlingens väl, derom kunna Herrarne vara öfvertygade, men jag frågar: månne man handlar rätt mot församlingen, om man stiftar befodringslagar, som motverka inträdet i kyrkans tjenst af redbara och trogna arbetare? För min del måste jag nekande besvara en sådan fråga.

Herr Peter Olson: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, dels därför att denna fråga redan fallit i Första Kammaren och dels därför att jag i första punkten kan sluta mig till de yrkanden, som blifvit framställda af Herrar Sparre, Torpadie och Wieselgren. Jag vill endast ytterligare tillägga, att bland alla de talare, som uppträdt emot Utskottets förslag, har jag icke hört någon enda anföra något skäl som, för så vidt jag kunnat finna, är giltigt. På grund deraf vågar jag för min del hemställa, att Kammaren måtte antaga Utskottets förslag i första punkten. Då andra punkten sedermera kommer före, skall jag bedja att få yttra mig särskildt derom.

Herr Linder: Mycket väl kan jag förstå skälet till att Kammarens ledamöter nu med en viss otålighet ropa på proposition, sedan vi, som jag tror, i omkring $\frac{3}{4}$ timme sysselsatt oss med denna fråga.

Denna Kammare har nemligen blifvit så van vid att sysselsätta sig med verldsliga ting, att det väl icke smakar vederbörande väl, om man någon stund sysselsätter sig med angelägenheter, som beträffa andliga ting och röra svenska kyrkan.

Om jag oaktadt denna lätt förklarliga otålighet, som nu röjer sig, vågar taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk under några minuter, för hvad jag här dristar säga, hoppas jag dock att man icke skall tillräkna mig det såsom en alltför stor synd.

Lag-Utskottet har här tillstyrkt ett förslag, som blifvit väckt af enskild motionär, hvarigenom de bestämmelser, som äro gällande för uppförande å förslagsrum vid presterliga lägenheters återbesättande, skulle i så måtto ändras att i första rummet skulle sättas

den, som egde största personliga begåfningen, samt kunde förete intyg om väl vitsordad tjenstgöring och i öfrigt vore den mest lämplige, i andra rummet den som vore lärdd och i tredje rummet den som vore gammal.

Detta har blifvit föreslaget på den grund, att nu gällande bestämmelser skulle vara olämpliga. Om jag då ser efter hvilka de nu gällande bestämmelserna äro, så återfinnas de i Kongl. Maj:ts cirkulär den 21 Augusti 1786 och finnas jemväl antydda i Utskottets utlåtande. Enligt detta Kongl. cirkulär skola alla de egenskaper, som här af motionären och Utskottet finnas upptagna under 1:sta, 2:dra och 3:dje rummet, afvägas mot hvarandra och utgöra bestämda grunder för uppförande på förslag till hvilken presterlig lägenhet som helst, väl till märkandes dock att, tvärt emot hvad motionären föreslagit och Utskottet tillstyrkt, det subjektiva godtycket är alldeles uteslutet från de förslagsupprättande myndigheternas befogenhet. Alla de af motionären och Utskottet föreslagna grunder, som hafva en objektiv sida att förete, äro nemligen bestämdt föreskrifna i 1786 års Kongl. cirkulär. Efter detta 1786 års cirkulär och icke, såsom här i Kammaren blifvit uppgifvet, genom detsamma har den nu tillämpade klassifikationen af presterliga lägenheterna påbudits. Denna klassifikation förekom långt efter. Under de kyrkliga förhållanden, som utvecklade sig från 1786 till 1820-talet, gjorde sig sådana åsigtter gällande, som sedermera ledde till utfärdande af Kongl. brefven den 24 November 1811 och den 23 Juni 1813, hvilka formulerade och till en ytterlig ensidighet utvecklade och utpreglade bestämmelser, som visserligen icke förekommo i 1786 års Kongl. cirkulär, men till hvilka detta och 1798 års pastoratsklassifikation i förening gäfvö anledning. Detta ledde till hvarjehanda olägenheter, öfver hvilka motionären och Utskottet likasom många andra med rätta klagat. Alla dessa olägenheter hafva icke blifvit, såsom Utskottet påstår, modifierade, utan rent af till all sin kraft och verkan upphäfdas genom Kongl. brefvet den 31 Maj 1867, der det heter att alla de föreskrifter, som utkommit sedan 1786, icke skola ega någon betydelse vis å vis bestämmelserna i 1786 års cirkulär. Följaktligen äro bestämmelserna i 1786 års cirkulär numera oförändradt gällande. I detta cirkulär finnas bestämda, fullt klara, fattliga och hållbara grunder, enligt hvilka de administrativa kyrkliga myndigheterna hafva att gå till väga med afseende på uppsättande af förslag till presterliga tjänster. Men Utskottet och motionären hafva nu likväl velat substituera andra grunder. De klassifiera människorna i tre alldeles oförblandeliga kategorier. Den ena, kategorien N:o 1, innefattar dem, som hafva personlig begåfning, väl vitsordad tjenstgöring och sådana egenskaper, som anses särskildt lämpliga. Den innefattar med andra ord i det hela den människoklass, som utgöres af de s. k. goda hufvudena. Den andra klassen deremot omfattar lärda människor, och den tredje sådana, som äro skilda från

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestersslors
tillsättande.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsysslors
tillsättande.

(Forts.)

både första och andra kategorien och icke hafva något annat att åberopa än uppnådd hög ålder eller tjensteår. Desse sist nämnde hafva således den vidtberömda egenskap, som äfven besittes af en viss besjungen auktoritet, om hvilken det hette, att han blef äldre med hvarje år. Att detta är i sanning så menadt samt står i full öfverensstämmelse med motionärens åsigt och jemväl med Utskottets tanke, efter som det instämt med motionären, är alldeles säkert. Jag är nog lycklig att kunna bevisa detta med motionärens egna ord, då han i sin motion säger, att »om då de olika rättigheterna af vare sig lärdomsmeriter eller tjensteår vid *hvarje* förslag tillgodosåges» etc. Således olika rättigheter och egenskaper för klassen N:o 1; olika rättigheter och egenskaper för klassen N:o 2 och olika rättigheter och egenskaper för klassen N:o 3. Om alla dessa rättigheter tillgodosåges vid hvarje förslag, så hade man tillfredsställt den åstundan, som nu funnit sitt uttryck i föreliggande motion. Följaktligen förutsattes det, att till upprättande af ett fullständigt förslag till hvarje presterlig lägenhet man skall hafva att tillgå ett snille, en lärd man och en gammal man. Den lärde mannen kan visserligen undvaras, men då skall i stället finnas två gamle, ty om ingen lärdom finnes, rättar man sig efter årens mängd. Följaktligen äro konsistorierna fullkomligt instängda, de äro tvungna att stanna innan de angifna gränserna och få icke taga hänsyn till något utöfver dessa gränser. Det förutsätter att den antagna grund-satsen hvilar på en särskild kännedom om den menkliga naturen och densammnas utveckling. Dermed måtte då förhålla sig på följande sätt: den, som är snillrik, kan icke vara lärd; den, som är lärd, kan icke vara snillrik; den, som är både lärd och snillrik, kan icke vara gammal, och den, som är gammal, kan hvarken vara lärd eller snillrik. Alltsammans förträffliga grunder för domkapitlet att rätta sig efter, då det skall upprätta förslag till de tjänster, hvarom här är fråga. Lagstiftaren har med stor vishet lemnat i domkapitlets händer ett alldeles ofelbart medel att förekomma de olägenheter, som hittills i sådant hänseende gjort sig gällande! Jag försäkrar att jag skulle hafva stannat i stum häpnad och beundran öfver ett sådant förslag, som icke allenast genom enskild motionär lyckats tränga sig fram till Riksdagen, utan äfven blifvit understödt af det högt ärade Lag-Utskottet, så vida jag icke under diskussionernas lopp hört röster höjas och invändningar göras mot förslaget, hvilkas befoget jag icke vågar bestrida.

På grund af skäl, som från andra håll afgifvits äfvensom på grund af hvad jag nu anfört, skall jag emellertid anhålla att få yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt. Jag anser det nemligen vara alldeles oeftergifligt, att de myndigheter, som skola upprätta förslagen till nu ifrågavarande tjänster, hafva *objektiva* grunder att följa, under det att de *subjektiva* bestämningsgrunderna med fog få stå för församlingarnes räkning. Här har nu redan af en annan talare blifvit erinradt, att ett förslag bör af vederbörande

myndigheter upprättas så, att det kan öfverklagas. Men, om någon öfverklagar en annans uppförande på förslaget, under förmenande att han är mera snillrik än denne, hvem skall då slita tvisten?

Skall Kongl. Maj:t anses mera kompetent än domkapitlet eller någon annan att bedöma graden af snillrikhet hos den ene eller andre af dem som bära kapp och krage? Den enes subjektiva tycke om begåfning och lämplighet kan vara lika godt som den andres. Man invecklar sig sannerligen i sådana svårigheter, att jag trotsar både Kongl. Maj:t och domkapitlet att nöjaktigt kunna lösa dem. Nej de *subjektiva* grunderna, dem må vi öfverlåta åt församlingen att följa, så att de bland de tre, som af domkapitlet på *objektiva* grunder blifvit uppförda på förslag, må välja den de helst vilja ha. Församlingen må det vara tillåtet att säga: *den tycka vi vara mest begåfvad, mest lämplig, den taga vi.* Eller också — om hvad som i en annan punkt blifvit föreslaget, och jag gerna skall vara med om att tillstyrka, blir godkänt — må man lemna församlingen rätt att, om den icke är nöjd ens med någon af de tre som blifvit uppförda på förslaget, efter behag taga en fjerde, om de tycka honom vara bäst. Derigenom blir den rätt församlingarne böra ha och hvarpå de med skäl kunna göra anspråk att få göra sin subjektiva uppfattning gällande, dem tillförsäkrad, men godtycket från administrationens sida, derifrån vi må bedja Gud bevara oss, är då genom lagstiftningen omöjliggjordt.

På grund af dessa skäl ber jag, som sagdt är, att få yrka afslag åt Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framstälde Herr Talmannen propositioner, i öfverenstämmelse med de yrkanden som blifvit gjorda, så väl på bifall som afslag och fann propositionen på bifall vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i följd hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs.

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i första punkten af utlåtandet N:o 26

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Omröstningen försiggick och visade 72 ja mot 56 nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 2.

Blef äfven bifallen.

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylslors
tillsättande.*

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsysslors
tillsättande.

(Forts.)

I *punkten 3* hade Utskottet, beträffande Herr Grafströms förslag om rättighet för prest att öfver hela riket söka prestsysslor, till hvilka han innehar kompetens, på anförda skäl hemställt, att samma förslag icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan föredragning skett af denna hemställan, mot hvilken Herrar *Torpadie*, *Anders Persson* och *Wieselgren* inom Utskottet reserverat sig, anförde

Herr *Torpadie*: På sätt Kammarens ledamöter af Utskottets betänkande behagade inhemta, har jag anmält min reservation mot det slut, hvartill Utskottet i denna punkt kommit. Jag vill nu anhålla att något närmare få redogöra för de skäl, som legat till grund för denna min reservation.

Redan i fjor, då inom Första Kammaran motion väcktes om borttagande af en del af denna så kallade jus indigenatus, var jag i likhet med åtskillige af Lag-Utskottets öfrige ledamöter af den åsigt, att denna rätt borde helt och hållet borttagas; men då detta skulle hafva varit att gå längre än motionären afsett, ville ingen af oss då yrka bifall till vår i sådant syfte afgifna reservation.

Nu föreligger frågan å nyo på grund af Herr Grafströms motion, och man kan således hysa något hopp om framgång åt densamma. Lag-Utskottets afstyrkande af denna del af motionen utgör hufvudsakligen ett åberopande af den skrifvelse, som 1868 års kyrkomöte till Kongl. Maj:t i ämnet afgaf. Jag skall således anhålla att få till någon närmare granskning upptaga denna skrifvelse. Det heter der, »att det hvarken för presten eller församlingsvården kan vara gagneligt, att för presterskapet i allmänhet utsigter öppnas till presterlig befordran inom ett allt för stort område, alldenstund derigenom utan tvifvel transportsökandet skulle blifva vida allmännare, än hvad nu är händelsen. Jag tror verkligen icke, att så skall blifva förhållandet. Jag beklagar det faktum, att de ordinarie presterna i Sverige så ofta söka transport från den ena lägenheten till den andra. Men manne icke *en* orsak härtill kan vara just den, att detta presterskap är så bundet — likasom den romerske slafven var glebæ adscriptus — att detsamma just derföre mera än den i sådant afseende oberoende fattas af begäret att flytta? Egde presten deremot rätt att söka gäll öfver hela landet, skulle han måhända redan *första* gången erhålla en lägenhet, med hvilken han vore belåten. Jag tror således, i strid med kyrkomötet, att om presterskapets jus indigenatus blefve upphäfdt, detta obehagliga transportsökande icke så ofta skulle förekomma.

Vidare heter det i den åberopade skrifvelsen, »att, då här fråga icke vore om församlingarnes kallelserätt utan om presternas ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket, fördelarne för presterskapet i sjelfva verket icke blefve större än för närvarande, enär vid hvarje lägenhet ansökningarne, om de varda

från hela riket tillåtna, skulle blifva i samma mån talrikare.» Jag ber härvid få erinra, att åtminstone jag för min ringa del, då jag velat bifalla motionen, icke dermed afsett någon fördel för presterskapet på det sätt, som kyrkomötesskrifvelsen innehåller. Jag har endast velat verka för något, som jag anser helt enkelt *vara rätt*, nemligen svensk tjenstemans rättighet att söka sin befordran öfver hela riket.

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsylors
tillsättande.*

(Forts.)

Slutligen säges uti ofta nämnda skrifvelse, »att den vigtiga kontinuiteten uti uppsigten från stiftstyrelsernas sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsentlig mån rubbas» o. s. v. Detta skäl har jag ofta hört; men jag får bekänna, att det på mig utöfvat ringa verkan. Ty icke måtte det väl vara svårare för domkapitlet att taga reda på vederbörande presterskaps lära och lefverne än för andra myndigheter, som hafva underordnade under sig. Jag vågar till och med påstå, att det för domkapitlet är lättare att i detta afseende utöfva kontroll än för mången annan myndighet. Ty i regeln skall presten ju hvarje Söndag uppträda på predikstolen i sin församling och förkunna Guds ord; han är i ordets egentliga mening en offentlig man, och ingen är lättare att kontrollera än en sådan. Jag tror således att det här anförda skälet är synnerligen svagt.

Jag skall derjemte på förhand upptaga till bemötande ett annat skäl, som rätt ofta anföres, nemligen det att, om infödingsrätten helt och hållet borttoges, det skulle kunna inträffa, att till vissa lägenheter ingen sökande anmälde sig. Men äfven detta skäl synes mig icke vara särdeles hållbart. Om man tager exempel från det världsliga området, visar det sig öfver allt, att der behof af en vara uppstår, dit föres varan från ett annat håll, och förhållandet utjemnas snart nog. Ser man saken — hvilket här torde vara det riktigaste — ur en högre synpunkt, kan jag åtminstone icke hysa den misströstan till kyrkans Herre, att om man antog en lag, hvarigenom proklamerades den svenske prestmannens frihet att öfverallt i riket söka sin verksamhet, detta skulle hafva den verkan, att församlingarne komme att sakna herdar. Tvärtom, rättvisan kan man alltid hoppas skola medföra goda frukter.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, då det är sent på aftonen, utan vågar hemställa, det Andra Kammaren ville, med afslag å den nu föredragna punkten, i stället besluta att till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan »att Kongl. Maj:t täcktes bereda en sådan förändring i nu gällande lagstiftning angående presterlig befordringsrätt, att presterlig syssla kan sökas af kompetent sökande, tillhörande hvilket stift som helst», på sätt herr Grafström föreslagit.

Herr Chr. Assarsson instämde med Herr Torpadie.

Herr Anders Persson: Äfven jag har inom Utskottet delat den mening, som af Herr Torpadie här uttalats; och då han redo-

Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestsyslors
tillsättande.

(Forts.)

gjort för skälen till denna mening, anhåller jag endast att få förena mig i hans yttrande och yrkande.

Herr Lyth: Då förledet är fråga om att endast till någon del upphäfva den s. k. indigenatsrätten förelåg till Riksdagens afgörande, så motsatte jag mig den föreslagna åtgärden, emedan jag ansåg den innebära en halfhet, hvaraf skulle förorsakas mera skada än gagn. Nu deremot, då det är fråga om att taga steget fullt ut, instämmer jag i allo med den förste talaren. Jag anser nemligen att indigenatsrätten bör ju förr desto hellre afskaffas inom vårt land; jag tror att en sådan förändring skulle lända både presterskapet och församlingarne till stor nytta. Mig veterligen finnes icke heller någon annan lika gammal medeltidsinstitution qvar hvarken inom något annat civiliseradt land eller inom någon annan embetsmannaklass i vårt land. Jag har hört personer från grannländerna uttrycka sin högsta förvåning öfver att denna institution icke för länge sedan blifvit i Sverige liksom hos dem afskaffad. Och hvilket gagn medför väl denna indigenatsrätt? Männe icke presten, derigenom att han stänges inom en trängre verksamhetskrets, äfven ganska lätt får trängre åsikter och vyer. Mångenstädes inom landet har i flera afseenden en viss slentrian gjort sig gällande, hvaraf äfven en prestman kan i någon mån taga intryck, något som deremot ej så lätt skulle inträffa, om han sattes i tillfälle att förvärfva den mångsidigare erfarenhet, som genom tjenstgöring inom skilda delar af landet vinnes. Man invänder häremot, att det ligger en fördel uti att presten får sin verksamhet i den ort, der han blifvit uppfödd och med hvars förhållanden han är förtrogen; man påstår att hans verksamhet derigenom blifver mera gagnelig och nyttig. Men då frågar jag, hvarför man icke tillämpar samma regel t. ex. vid biskopsembetens tillsättande. En biskop väljes ofta från annat aflägsset stift; men man har aldrig förspört någon olägenhet deraf. Tvärtom medför han derigenom till det nya stiftet en erfarenhet om andra orters förhållanden, som för stiftet kan blifva af stort gagn. Icke heller förspörjes någon olägenhet af friheten i ett annat, detta något liknande fall, nemligen i fråga om folkskolelärarne. Dessa äro icke bundna af någon indigenatsrätt, ehuru kännedom om seder och bruk, om folkets tungomål inom provinsen m. fl. dylika förhållanden är lika angelägen för dem som för presten. Skollärareplatserna tillsättas utan afseende på om sökanden är född och uppfödd inom en närmare eller fjernare trakt af landet, en omständighet, som äfven i detta fall visat sig vara utan betydelse. Som sagdt, jag tror icke att det finnes något enda giltigt skäl att fortfarande bibehålla indigenatsrätten och instämmer derföre i det yrkande, som af min ärade granne på kalmarbänken nyss framställdes.

I detta yttrande förenade sig Herr *Billström*.

Herr Grefve Sparre: Om det lände till någon den ringaste nytta att nu vidlyftigt diskutera denna fråga, så skulle jag mycket

gern inlåta mig på en sådan diskussion; vi kunde ju då använda ett par timmar äfven på denna punkt. Men frågan har redan fallit i Första Kammaren, och det tjenar således till intet att nu utförligt diskutera henne här.

Härtill kommer att Riksdagen en gång förut för blott några få år sedan uttalat sig för indigenatsrättens upphäfvande. Kongl. Maj:t hörde då kyrkomötet deröfver. Kyrkomötet godkände dervid för sin del förslaget, för så vidt dermed afsågs rättighet för prest att vinna inträde inom hvilket stift som helst. Men rättighet för prest, som inträdt uti ett stift, att söka presterlig lägenhet inom ett annat stift, ville kyrkomötet deremot icke medgifva. Äfven om således båda Kamrarne hade fattat ett sådant beslut, så är det icke sannolikt att Kongl. Maj:t, som så nyligen haft samma fråga till pröfning, skulle funnit skäligt att nu göra något vidare åt densamma. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att om det lyckas oss att få fram det förslag, som Kammaren uti näst föregående punkt antog, nemligen om församlingars rätt att kalla fjerde profpredikant, så hafva vi redan tagit ett vackert steg framåt i fråga om de presterliga befordringarne. Låtom oss icke sträfva efter för mycket på en gång! Erfarenheten har mer än en gång visat att man lättare vinner en reform, om man tager flera små steg framåt efter hvarandra än ett stort på en gång. Jag kan omöjligt hafva något emot indigenatsrättens upphäfvande i dess helhet och jag har icke heller något att erinra vid de intressanta föredrag, som här blifvit hållna. Men jag är alldeles för praktisk för att vilja tala utan något resultat. Jag fogar mig derföre efter omständigheterna, då, såsom jag redan nämnt, frågan genom Medkammarens beslut för denna riksdag fallit. Jag beder sålunda om ursäkt derföre att jag icke inlåter mig på något besvarande af de anmärkningar, som af de föregående talarne framstälts, samt anhåller att Kammaren måtte låta vid Utskottets afstyrkan bero.

Herr Wieselgren: Om Kammaren nu skulle bifalla Utskottets förslag, så föreställer jag mig att Kammaren derigenom måste anses hafva förklarat sig icke längre vidhålla de åsigter, som Kammaren för några få år sedan genom sitt votum i samma fråga visade sig ega. Detta är, efter min uppfattning, en mycket vigtig omständighet, som bör tagas i betraktande, utan hänsyn dertill att det uttalande, som Kammaren kommer att afgifva, icke denna gång kan leda till något praktiskt resultat, då frågan redan fallit inom Första Kammaren. Enligt min mening torde likväl Kammaren icke häraf böra finna sig hindrad att genom ett bifall till Herr Torpadies förslag visa, att Kammaren qvarblifver vid sin förut uttalade mening, hvilken, så vidt jag förstår, är grundad på goda och rigtiga skäl. Jag anser mig vid detta tillfälle icke behöfva upprepa dem, — vill blott uttala den öfvertygelse, att hvilka motskiil, som än emot dem framdragas, skola de befinnas vara af beskaffenhet att icke

*Ang. ändrade
bestämmelser
i fråga om
prestysslors
tillsättande.*

(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om prestsysslors tillsättande. kunna uthärda någon närmare granskning. Jag har reserverat mig emot Utskottets betänkande, och det är i full följd af denna min reservation som jag ber att få ansluta mig till det af Herr Torpadie i saken framställda yrkande.

(Forts.)

Häruti instämde Herr *Lyttkens*.

Herr Chr. Assarsson: Jag tror, i motsats mot Lag-Utskottets ärade ordförande, att en fråga med så stora dimensioner, som den förevarande, verkligen är värd att tala om. Jag vill emellertid icke inlåta mig på några utläggningar af sjelfva frågan, utan inskränker mig till att yrka bifall till motionen i denna del och i följd deraf afslag å Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Rundgren: I likhet med Lag-Utskottets ärade ordförande anser jag mig icke böra gå in uti sjelfva materien af saken, ehuru jag för min del anser att en längre utsträckning af indigenatsrätten än som redan skett icke kan vara gagnelig för kyrkan.

Jag begärde ordet egentligen för att bemöta Herr Wieselgren, som förmenade att Kammaren genom att nu godkänna Lag-Utskottets förslag skull anses hafva frångått de åsigter i afseende å den s. k. indigenatsrättens upphörande, som Kammaren förut uttalat. Jag ber då att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på den omständigheten, att frågan nu kommit i en helt annan ställning, sedan i samband dermed stälts ej mindre det förslag till omstörtning uti de presterliga befordringslagarne, som Kammaren för sin del godkänt uti 1:a punkten af betänkandet, än äfven frågan om rättighet för församlingarna att kalla fjerde profpredikant. Nödig försigtighet torde derföre nu bjuda Kammaren att icke gå så långt, som motionären föreslagit i afseende å denna punkt.

Således just med anledning af hvad Kammaren godkänt under de båda första punkterna af betänkandet anser jag nödigt, att Kammaren jemväl godkänner Utskottets afstyrkande hemställan i förevarande punkt.

Herr Peter Olsson: Jag ber endast att få instämma uti Herr Torpadies yttrande och yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på det yrkande, Herr Torpadie framställt; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef begärd samt företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd voteringsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i 3:dje punkten af utlåtandet N:o 26,

röstar Ja;
Den, det ej vill,
röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutit, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t af-låta underdånig skrifvelse innefattande anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes bereda en sådan förändring i nu gällande lagstiftning an-gående presterlig befordringsrätt, att presterlig syssla kan sökas af kompetent sökande, tillhörande hvilket stift som helst.

Omröstningen utföll med 54 ja mot 59 nej; och hade Kamma-ren alltså beslutit i enlighet med nej-propositionen.

§ 4.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlä-tande N:o 9 (i samlingen N:o 30), angående lönetursberäkning vid elementarläroverken för akademisk docent, som icke är innehafvare af docentstipendium.

Angående löne-tursberäkning vid elementar-läroverken för vissa akademi-docenter.

I anledning af Herr R. *Ehrenborgs* motion i oförmälda ämne (motionen N:o 143) hade Utskottet hemställt:

»att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det sådana åtgärder vidtagas, genom hvilka rättighet be-redes för akademidocent, som icke är innehafvare af docentstipen-dium, att, i händelse han öfvergår i elementarläroverkets tjänst, för bestämmande af lönegrad räkna sig till godo högst fem år af den tid, han styrker sig hafva till vederbörande fakultets belåtenhet ver-kat såsom lärare vid universitetet.»

Efter uppläsning af hvad sålunda blifvit hemställt, lemnades ordet på begäran till

Herr Carl Ifvarsson, som yttrade: Måne det kan vara skäl att bifalla Utskottets förslag? Kan man verkligen icke anses redan hafva gjort så mycket för universiteten under denna riksdag, att det borde kunna vara nog dermed för detta år? Det är väl, för-modar jag, meningen att på en omväg inrätta ett nytt slags ad-junkturen vid universiteten, sedan man nu förvandlat de gamla ad-junkturerna till professurer. Åtminstone kan jag för min del knappast förstå något annat. Men vidare skulle af ett bifall till Utskottets förslag äfven följa, att en hel mängd unge män komme att söka anställning vid universiteten såsom docenter, för att seder-mera vid förflyttning till elementarläroverken få tillgodoräkna sig de år, under hvilka de tjänstgjort såsom docenter. Desse unge män

Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.

(Forts.)

skulle under vissa vilkor genast komma att såsom elementarlärare få 500 kronor högre lön än de, som icke varit universitetsdocenter, samt efter fem år en ytterligare förhöjning af 500 kronor, således under en tid af tio år 500 kronor om året, motsvarande 1,000 kronor om året för den tid af 5 år, som i universitetens tjänst blifvit i viss mån använd. Det antagandet förefaller mig alltså, som sagdt, ligga nära till hands, att man genom förslaget vill söka på en omväg skaffa ett nytt slags aflönade biträden åt professorerne. Min åsigt är emellertid — jag upprepar det — att sedan Riksdagen nu beviljat anslag åt så många nya professorer, man icke bör på samma gång aflöna allt för många biträden åt dem. Ty detta kunde leda derhän, att professorerne icke behöfde sjelfva så synnerligt mycket sysselsätta sig med undervisningen, hvilket jag icke tror kunna vara för staten eller universiteten gagneligt.

Dessutom anser jag, att, då Riksdagen nu nyss reglerat befattningarne vid universiteten, man kunde för närvarande lugna sig något. Vi hafva i år beviljat så stora fördelar till universiteten, särdeles till Upsala universitet, att jag tycker, att vi gjort mer än tillräckligt. Jag hemställer alltså om afslag å Utskottets hemställan.

Herr *Hübinette* instämde med Herr Carl Ifvarsson.

Herr Ehrenborg: Dräpslaget från hallandsbänken har redan fallit; det är oftast dödande, men icke alltid. Snart skall det visa sig, huru det i detta fall är.

För min del vågar jag motsätta mig den ärade talarens yrkande. För afslag å det nu föreliggande förslaget talar enligt mitt förmenande intet skäl, för bifall deremot alla, vare sig man ser saken ur synpunkten af billighet och rättvisa mot de icke stipendierade docenterne eller ur synpunkten af skolans och vetenskapens bästa eller slutligen till och med ur synpunkten af statens ekonomi, hvilken sist nämnda synpunkt var den, från hvilken den ärade talaren utslutande utgick. Erinrom oss först, mine Herrar, huru ringa antalet af de beviljade docentstipendierna är så väl i förhållande till de skilda vetenskapsgrenarne som i förhållande till mängden af de docenter, hvilka i allmänhet representera dessa vetenskapsgrenar. Filosofiska fakulteten vid Upsala universitet t. ex. skall, enligt den uppgjorda planen, endast hafva fem docentstipendier. Men docenternes antal i nämnda fakultet är för närvarande 46. Medeltalet har under en följd af år varit något öfver 40; och antalet är fortfarande i allmänhet i stigande. Men äfven om Riksdagen, såsom jag förutspådde, när frågan om adjunkturernas ombildning förevar, skulle inom en kort framtid finna sig nödsakad att öka, ja till och med fördubbla docentstipendiernas antal, så se vi dock af den nuvarande proportionen 46 och 5, att de icke stipendierade docenternes antal skulle blifva vida öfvervägande, och att sålunda, om icke docenter

skola upphöra att finnas till, utsigten för dem att erhålla stipendier fortfarande, till följd af det ringa antalet stipendier, är mycket liten, och ännu mindre utsigten att *snart* kunna erhålla några sådana. Jag frågar eder nu, mine Herrar: är det någon billighet och rättvisa deri, att docenter, som sakna stipendier, men hafva en likartad undervisningsskyldighet med dem, som åtnjuta sådana stipendier, och kanske en längre tid än desse bestridt undervisning vid universitetet, är det, säger jag, med rättvisa och billighet förenadt, att desse ostipendierade docenter, som sakna all aföning och kanske knappast förtjena så mycket att de kunna amortera sina skulder, äfven skulle beröfvas den framtidsutsigt, som deras i öfrigt bättre lottade kamrater ega, den utsigten nemligen att vid öfvergången till elementarläroverkets tjänst få tillgodoräkna sig inom ett visst maximum den tid de tjänstgjort vid universitetet, och derigenom förr uppnå en högre lönegrad? Är det vidare med billighet och rättvisa förenadt, att dessa ostipendierade docenter skola blifva förbigångne icke allenast af sina lyckligare lottade kamrater, de stipendierade docenterne, utan äfven af de filosofie doktorer, hvilka efter slutade akademiska studier genast utgå till elementarläroverken såsom extra lärare. At de sist nämnde har nemligen Riksdagen detta år beviljat tjänstårsberäkning för den tid de såsom extra lärare tjänstgjort. Medgifver man icke en motsvarande förmån åt de icke stipendierade docenterne, synes det mig sålunda som ville man utrota alla docenter utom de stipendierade.

Något egentligt skäl för afslag å Utskottets hemställan hörde jag icke den ärade talaren på hallandsbänken anföra, annat än det, att han befarade, att docenturerna skulle blifva ett slags adjunkt-befattningar, och att Riksdagen innevarande år reglerat docentbefattningarne vid universitetet. Detta har dock icke skett annorlunda än så vidt det berörer penningefrågan, det vill säga vilkoren för stipendiernas åtnjutande. Längre hade Riksdagen icke anledning att gå vid fattandet af sitt beslut, och något »endast» står icke heller i detta beslut.

Det enda verkliga skäl, jag någonsin hört anföras mot detta förslag, är det skäl som af 1865—1866 års Riksdag anfördes. Frågan om docenternes rätt till tjänstårsberäkning vid elementarläroverken är nemligen icke ny. År 1865 ingingo docenterne vid båda universiteten till Kongl. Maj:t med ansökan af precis samma innehåll som Tillfälliga Utskottet nu föreslagit. Denna deras ansökan föranledde äfven en Kongl. proposition i ämnet till Riksdagen, hvilken proposition understöddes af nuvarande eklestikministern, som då var riksdagsman i preteståndet. Propositionen bifölls af två stånd, men afslogs af två och föll i det förstärkta Stats-Utskottet med en rösts majoritet.

Rikets Ständer tycktes emellertid hafva haft ondt om skäl för sitt afslag, ty det enda härför anförda i deras underdåniga skrivelse till Kongl. Maj:t var, att docenterne icke hade sig ålagd föreläsning-

*Angående löne-
tårsberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.*

(Forts.)

Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.

(Forts.)

skyldighet. Denna uppgift står dock i strid med 119 § i universitetens statuter, hvilken § säger, att alla docenter hafva sig ålagd privat undervisningsskyldighet eller deremot svarande akademisk undervisningsskyldighet. Således är det icke sant, att docenterne icke hafva någon undervisningsskyldighet; de hafva verkligen en sådan, ehuru visserligen icke alltid så likformig som undervisningen vid elementarläroverken. Men icke kan väl billigheten derföre fordra, att man fräntager dem den nu i fråga varande förmånen. Ty utom det att undervisningsskyldigheten vid akademien för docenterne, hvilken oupphörligen måste lämpas efter olika förhållanden, efter hvad som allmänt är erkänt, är mera oregelbunden och derföre äfven i visst hänseende mera betungande än den regelbundna undervisningen vid elementarläroverken, kan man väl icke gerna på grund af *den* omständigheten neka dem allt slags eventuel ersättning för deras arbete, förutsatt att de styrka sig hafva haft en likartad och motsvarande undervisning som de stipendierade docenterne. Kongl. Maj:t skall dessutom i allt fall nog omhägna ett sådant medgivande med alla kontroller och garantier från statens sida som erfordras. Detta ur synpunkten af billighet och rättvisa.

Men härmed sammanhänger äfven en annan synpunkt, nemligen vetenskapens och skolans kraf. Det är nemligen gifvet, att vetenskapen skall förlora derpå, att unge begåfvade män afskräckas från att qvarstanna vid akademien och begifva sig derifrån till andra främmande vetenskapliga institutioner, eller drifna af ekonomiskt betryck rent af kasta bort sina gåfvor, derför att de icke se sig i tillfälle att fortsätta sina studier eller någon möjlighet att med dem gagna vetenskapen. Skolan går sålunda äfven miste om många lärare, som annars skulle hafva haft ett dyrbart tillfälle att efter afslutade examensstudier före inträdet i skolans tjänst idka vetenskapliga studier och bestrida akademisk undervisning, hvilket ju är erkänt såsom en förträfflig sak, om också bedrifvandet af vetenskapliga studier samtidigt med undervisning är en svår konst. Erfarenheten har äfven ådagalagt, hvad icke heller någon inom denna Kammare torde kunna bestrida, att universiteten varit en särdeles god plantskola för våra elementarläroverk. För att i någon mån kunna bevisa detta har jag forskaffat mig en uppgift på de personer ur den akademiska docentcorpsen som sedan 1861 utgått i läroverkens tjänst. Af denna uppgift framgår t. ex., att till rektorer vid de högre elementarläroverken företrädesvis tagits f. d. akademiska docenter till ett icke ringa antal, och bland dem personer, hvilka vunnit allmänt erkännande såsom varande bland skolans bästa målsmän. Många af dem äro oss alla väl bekanta, t. ex. nuvarande rektorn vid Stockholms gymnasium, rektorn i Kalmar, en nuvarande byråchef i Ecklesiastikdepartementet, som förut varit rektor i Linköping, den nuvarande rektorn i Linköping m. fl., samtliga goda pedagoger och utmärkta skolans målsmän. Man måste således erkänna, att universiteten äro en god plantskola för elementarläroverken. Jag tror

det derföre icke vara skäl att beröfva universitetsdocenterne den åt dem nu föreslagna förmånen. Det är visserligen alldeles icke sagdt, att just de största snillena vid universitetet blifva de bästa skolmännen; må hända stanna desse vid universitetet, företrädesvis såsom stipendierade docenter. Till läroverken deremot afgå visserligen icke några medelmåttor, men sådane som, utan att just kunna hänföras till de mest framstående vetenskapliga snillen, deremot med vetenskaplig bildning förena den praktiskt pedagogiska förmåga, som mindre ofta får rum hos de förra. En sådan förening, som vinnes derigenom att den unge vetenskapsidkaren får mellan sina examensstudier och utgåendet i läroverkets tröttsamma tjänst stanna en tid vid universitetet såsom både studerande och lärare, ligger i skolans intresse.

*Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.*

(Forts.)

Hvad slutligen den ekonomiska sidan af saken angår, så vet nog Herr Carl Ifvarsson bättre än jag, att Riksdagen icke kan i längden stanna vid det antal stipendier som gafs i år, när adjunktinrättningen ombildades. För mig åtminstone är det derföre klart, att, om Riksdagen afslår hvad som nu begäres, stipendiernas antal måste ökas desto mera. Men vid sådant förhållande ligger det naturligtvis en större besparing uti att antaga det nu föreliggande förslaget än att tillsätta ett så mycket mera ökad antal stipendiater. Ty i förra fallet tillförsäkrar man docenterne endast en eventuel löneförmån af 500 kronor; i senare fallet deremot måste man inrätta så många flera stipendier på 1,500 kronor hvardera. Det är således i öppen dag, att det ligger en ekonomisk besparing i detta förslag.

De formella betänkligheter, som yppade sig när motionen skulle remitteras till Utskottet, och på grund af hvilka Herr Carl Ifvarsson då ville yrka rent afslag å motionen, tror jag icke heller nu böra, sedan det formella i frågan redan blifvit utageradt, längre ligga motionen till last. Nu böra endast sakskül få gälla. Och om så är, dristar jag anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Joh. Erik Johansson: Den underdåniga skrifvelse, Utskottet här föreslagit, anser jag vara både olämplig och obehöflig. Olämplig anser jag den vara, derför att Riksdagen så nyligen bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning angående ombildning af adjunktinrättningen vid universitetet, i sammanhang hvarmed Kongl. Maj:t icke föreslagit lönetursberäkning vid elementarläroverken för andra akademiska docenter än dem, som innehade docentstipendium, vid hvilket förhållande det icke torde vara lämpligt, att Riksdagen nu, på framställning af enskild motionär, ingår till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i samma ämne. Obehöflig finner jag den vara, derför, att jag tager för gifvet att Kongl. Maj:t, för den händelse Kongl. Maj:t framdeles skulle finna skäl föreslå en förändring i det af motionären antydda syftet, icke lärer underlåta att derom afgifva proposition till Riksdagen.

Angående löne-
tursberäkning
eid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.

(Forts.)

Jag afstyrker för den skull skrifvelseförslaget och instämmer för öfrigt i hvad Herr Carl Ifvarsson yttrat, viss på, att, om förslaget vunnne framgång, derigenom skulle för statsverket förorsakas större utgifter än hvad Kongl. Maj:t i sin ofvan berörda nådiga proposition för detta ändamål afsett.

Herr Rundgren: Jag vågar antaga, att jag genom hvad jag nu går att yttra icke kan komma att misstänkas för afvoghet mot universitetet, då jag under min förflutna bana ständigt visat mig intresserad för deras angelägenheter. Min öfvertygelse nödgas mig att icke tillstyrka bifall till Utskottets förslag, och grundar sig mitt afslag på omsorgen om ej mindre universitetens än ock elementarläroverkens sanna väl.

Gäldet frågan att anslå medel för inrättande af ännu flera docentstipendier, men utan rättighet för deras innehafvare att vid deras möjliga inträde i elementarläroverkens tjänst räkna tjänstår för den tid, de deltagit i undervisningen vid universitetet, skulle jag med största beredvillighet lemna min röst därför. Men att låta lagstiftningen i fråga om docenterne slå in på en väg, hvilken man inom andra områden sökt frångå, den nemligen att gifva innehafvaren af en plats utsigt till högre lön på ett annat verksamhetsområde, dertill vill jag icke lemna min röst, efter som jag finner det för ingen del gagneligt hvarken för den plats, hvarifrån den ifrågasvarande personen afgår, eller för den hvartill han öfvergår.

Vi erinra oss sannolikt alla de klagomål, som ständigt upprepades under den tid, lärarne vid elementarläroverken egde beräkna dubbla presterliga tjänstår för sitt arbete i läroverkens tjänst. Klagomålen gälde det missförhållandet, att elementarläraren kunde kasta sina dubbla tjänstår i vägskålen, då han sökte en presterlig befattning tillsammans med dem, som arbetat i kyrkans tjänst. Detta förhållande har lyckligtvis numera upphört; och för skolans män, som ännu ega att räkna sig till godo enkla tjänstår, fordras således, för vinnande af förslagsrum till en kyrkans tjänst, att hafva arbetat lika länge i skolans tjänst, som en kyrkans man i kyrkans tjänst, och någon rätt till bättre lön i kyrkan, derföre att han arbetat i skolan, har han icke. Nu afses med det framställda förslaget, att arbete vid universitetet skall vid inträde i elementarläroverkens tjänst lönas med en högre lön än som vid ett sådant inträde i vanliga fall bestås. Detta är en grundsats, som jag anser vara skadlig för både universitetet och läroverken. Den, hvilken ingår såsom lärare vid universitetet, skall göra det af kärlek till vetenskapen. Han skall sedermera använda sin tid och sina krafter i vetenskapens tjänst och inom den söka sin befordran. För honom bör derföre icke uppställas den lockelsen, att, om han kvarstannar en tid vid universitetet, han ingenting förlorar i befordringsväg på annat håll. Han skall icke *pro forma*, utan på fullt allvar blifva vetenskapsman. Vill han kvarstanna vid universitetet såsom docent

i endast fem år, för att sedermera söka inträde vid elementarläroverken; nå väl, må han göra det. Sådant kan ju icke annat än lända honom till gagn, om han försätter sitt vetenskapliga arbete. Men icke skall han väl lönas på det sättet, att han genom sitt kvarstannande vid universitetet ingenting förlorar vid läroverken, der han ännu ingen ting utträttat. Vetenskapsmannen får icke gå in i vetenskapens tjänst med biasigter. Och, mine Herrar, då man besinnar att docenternas antal vid universiteten för närvarande är icke mindre än 71, deraf 63 tillhöra den filosofiska fakulteten, skall man finna, att det icke är en ringa sak, att åt alla desse gifva ett sådant löfte, som motionen innebär. Ett sådant löfte skulle också, efter min åsigt, vara ett förryckande af det ändamål, hvarför docentinstitutionen blifvit inrättad, då denna institution skall vara en plantskola icke för elementarläroverkslärare utan för universitetslärare. Och skulle också, om detta förslag icke går igenom, docenternas antal förminsкас, ligger deri icke någon förlust, ty om den unge mannen vid inträdet vid universitetet såsom docent betraktar denna befattning blott såsom ett trappsteg för öfvergången till elementarläroverken, då må han så godt först som sist inträda på vikariatsvägen vid elementarläroverken.

Hvad åter elementarläroverken beträffar, så är det utan tvifvel sant, att de behöfva den lärdom, som kan inhentas under arbetet såsom docent vid universitetet, och läroverken hafva i detta hänseende universiteten att tacka för mycket. Men å andra sidan måste medgifvas, att elementarläroverket kräfvär en praktisk utbildning hos sina lärare; och denna vinnes icke vid universitetet utan genom vikariat vid elementarläroverken. Om således de icke stipendierade docenterna finna sin fördel uti att begagna sig af den nu föreslagna rättigheten, derest en sådan medgifves dem, så blir följden deraf den, att de stanna vid universitetet till utvidgande af sina teoretiska insigter, utan att tillika söka praktisk utbildning. När de på detta sätt tillbragt 5 år eller mer vid universitetet, söka de sig en läraretjänst vid elementarläroverket. Det är klart att de då komma med de största lärdomsmeriterna bland de sökande; de hafva ock gjort en vacker gradualdisputation och tränga sålunda lätt ut dem, hvilka såsom vikarier hafva arbetat i läroverkets tjänst. Så länge vi för den praktiska utbildningen i läroverkets tjänst icke hafva någon annan institution än det nu befintliga profåret, så behöfves en längre tids vikariatssysselsättning för att den unge mannen derunder må pröfva sig sjelf, huru vida han är lämplig för lärarekallet. Man blir nemligen icke en skicklig elementarlärare endast därför, att man en längre eller kortare tid vid universitetet sysselsatt sig med vetenskapliga studier, utan derigenom att man lägger hand vid den undervisning, som vid elementarläroverket bedrifves.

Det är från dessa synpunkter jag betraktat denna fråga. Det är också därför jag tror det vara förhastadt att nu, då det före-

*Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
sissa akademi-
docenter.*

(Forts.)

Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.

(Forts.)

liggande förslaget blifvit väckt och inkommit till afgörande så sent under riksdagen, bifalla detsamma, efter som det väl kräfves att noga betänka sig innan man går in derpå.

På dessa grunder, och oaktadt jag derigenom möjligen inför Kammaren kan blottställas för den misstanken att icke unna våra unge universitetslärare hvad de för sitt arbete så väl förtjena, är det som jag anser mig nödsakad att motsätta mig detta förslag. Jag gör detta under den förklaring att — derest man vill gå in på den rätta vägen i detta fall, nemligen att bilda nya docentstipendier, hvarigenom en möjlighet beredes för unge docenter i allmänhet att arbeta vid universitetet utan att af näringsbekymmer nödgas tänka på att ingå i elementarläroverkets tjänst — jag med nöje skall lemna min röst för beviljande af huru stort anslag som helst, som kan befinnas erforderligt för ett sådant ändamål.

Herr Carl Ifvarsson: Den ärade motionären började sitt anförande med en antydning om att det snart skulle visa sig, huru vida hans eller mitt yrkande i denna fråga vunne framgång i Kammaren. Jag förmodar att han, då han yttrade detta, redan var säker på att hans motion skulle bifallas. Jag antager att detta var hans mening. Detta hindrar dock icke mig att stå fast vid min öfvertygelse, utgången må för öfrigt blifva hvilken som helst. Vidare yttrade samme talare, att jag icke hade anfört några skäl för mitt yrkande om afslag å motionen. Jag vill icke upprepa mina skäl, hvilka väl motionären, efter hvad jag förmodar, hört, om han än icke velat fatta dem; men det är naturligtvis icke mitt fel. Ytterligare nämnde samme talare, att det var endast af formella betänkligheter, som jag redan före remissen af motionen yrkade afslag å detsamma. Jag kan visserligen medgifva, att jag redan vid remissen hyste sådana betänkligheter och äfven uttalade dem; men det var icke uteslutande af sådana skäl som jag redan då yrkade afslag å motionen, utan derföre att den, enligt min åsigt, icke hade skäl för sig, och detta så mycket mindre, som vi nyss förut hade vid riksdagen behandlat och afgjort en annan, med den nu föreliggande närbeslägtad fråga. Enligt min tanke hade man icke behöft remittera denna motion till Utskott, om man begagnat sig af den af grundlagen för dylika motioner utvisade vägen, att nemligen först pröfva om en framlagd motion är af beskaffenhet att böra remitteras till Tillfälligt Utskott eller om den är sådan, att den icke anses vara förtjent af Riksdagens uppmärksamhet och förty bör genast afslås. Kammaren föredrog emellertid, för att lättast komma från saken, att remittera motionen till ett tillfälligt Utskott. Denna omväg hade enligt min åsigt icke behöft anlitas i detta fall, då endast *en* motion, och denna af så enkel beskaffenhet som den ifrågasvarande, förelåg till behandling, äfven om man vid riksdagens början i allmänhet begagnar sig af en sådan utväg, när så många motioner på en gång väckas, att man ej har tid eller tillfälle att genast

pröfva och rätt urskilja dem. Grundlagsstiftarnes mening har det icke varit att så skulle tillgå, ehuru en vana utvecklat sig i denna riktning; men denna vana borde, om ock praktisk då många motioner på en gång föreligga, icke tillämpas när en eller annan dylik motion längre fram under riksdagen väckes. Af denna anledning ansåg jag att man icke borde besvära ett Utskott med behandling af en motion som icke hade skäl för sig.

*Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.*

(Forts.)

Det är blott dessa erinringar jag velat göra. För öfrigt får jag fästa Kammarens uppmärksamhet derpå att, såsom motionären omnämmt, blott vid Upsala universitets filosofiska fakultet redan finnas 46 docenter. Vid sådant förhållande kan man icke gerna påstå att någon brist i detta afseende förefinnes. Huru denna sak i framtiden kommer att gestalta sig, vill jag nu icke tala om. Skulle framdeles spörjas någon brist på lärarekrafter vid universiteten, så får man väl då företaga nödiga åtgärder i detta afseende. Då emellertid för närvarande icke någon sådan brist förefinnes, så vidhåller jag yrkandet på afslag å Utskottets förslag.

Herr Nils Östling: man brukar understundom säga, att en sak talar för sig sjelf; och af sådan beskaffenhet är enligt min tanke just den föreliggande frågan. Jag är fullkomligt öfvertygad derom, att hvar och en af Kammarens ledamöter, som med någolunda uppmärksamhet genomläst Utskottets motivering, skall finna förslaget grunda sig på den största rättvisa och billighet. Innevarande Riksdag har medgifvit vissa docenter att, för den händelse de öfvergå i elementarläroverkets tjänst, få i fråga om uppflyttning till högre lönegrad räkna sig till godo högst fem år af den tid de tjänstgjort vid universitetet. Men Riksdagen har beredt denna fördel endast åt sådana docenter som dessutom åtnjuta förmånen af 1,500 kronor årligt understöd af staten, och detta förmodligen af det skäl, att dessa 1,500 kronor icke kunna anses såsom tillräcklig ersättning för de anspråk, man stälde på dessa docenter. Nu finnes det emellertid en mängd andra docenter, som till följd af docentstipendiernas ringa antal icke kunna komma i åtnjutande af denna årliga inkomst af 1,500 kronor, ehuru de enligt universitetsstatuterna äro förpligtade till samma tjänstgöring som de först nämnda. Men just desse vill man förmena den lilla obetydliga förmån i afseende på lönetursberäkning vid elementarläroverken, som man beredt just dem, hvilka åtnjuta nämnda årsinkomst.

Man har sagt, att Riksdagen redan gjort så mycket för universiteten, att den icke bör bifalla nu i fråga varande framställning; ty detta vore endast att på en omväg tillskapa nya adjunkt-befattningar. Ja, Riksdagen har visserligen gjort mycket för universiteten, men Riksdagen har äfven gjort något, som för framtiden måste leda till en väsentlig minskning af docenternes antal. Riksdagen har nemligen indragit åtskilliga ordinarie lärareplatser vid universiteten och derigenom i samma mån förminskat utsigterna

Angående löne- till befördran derstädes, hvilket icke kan vara egnadt att locka unge
tursberäkning män att efter afslutad lärokurs stanna qvar vid universitetet. Ty
vid elementar- det är samnerligen icke uppmuntrande för en ung man, som vill några
läroverken för år egna sig åt fortsatta vetenskapliga studier, att veta det han der-
vissa akademi- vid lönlöst uppoffrar sin tid och sitt arbete, utan att emotse någon
docenter. den ringaste ersättning derför. I motsats mot en föregående talare

(Forts.)

anser jag det vara till stort gagn för våra elementarläroverk, om en och annan af de unge män, som afslutat sina akademiska studier, vill stanna qvar någon tid vid universitetet för att der ytterligare förkofra sina insigter, innan han inträdar i elementarläroverkets tjänst. Derpå förlorar icke universitetet, som under tiden kan tillgodogöra sig dessa ökade lärarekrafter, och ej heller elementarläroverken, då de emottaga män med mera mognade kunskaper.

Man har vidare sagt, att den af Utskottet tillstyrkta åtgärden vore mindre lämplig äfven ur den synpunkten, att Kongl. Maj:t i sin proposition angående den nya universitetsorganisationen helt och hållet lemnat de docenter, hvarom här är fråga, ur sigte, och endast föreslagit den omhandlade förmånen åt de stipendierade docenterne. Detta anser jag dock icke vara ett tillräckligt skäl för afslag. Ty det kan ju hända äfven den mest förutseende, och således äfven Kongl. Maj:ts regering, att förbise en viss sida af en sak.

Vidare har man framhållit åtgärden såsom obehöflig, emedan man med all säkerhet vid nästa riksdag kunde vänta en proposition i ämnet från Kongl. Maj:t. Att så sker betviflar jag visst icke. Men denna visshet kan jag icke betrakta såsom ett skäl till afslag, utan tvärtom som en ytterligare anledning att bifalla hvad Utskottet tillstyrkt.

Hvad den ekonomiska sidan af frågan angår, så tror jag, att man i detta hänseende ingenting har att befara. Enligt ett öfver- slag, som jag gjort, har antalet af docenter, som under de senast förflutna tio åren befordrats till lektorer, icke varit mer än femton till tjugu. Någon stor tillökning i elementarläroverkens utgiftsstat torde således icke gerna vara att vänta, i fall Riksdagen medgifver jemväl dessa lönlösa docenter samma lönetursberäkning vid elementarläroverken som stipendiaterne.

Jag minnes mycket väl, att för några år sedan en petition från Upsala och — såsom jag tror — jemväl från Lunds universitets docenter ingick till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville till då instundande Riksdag framlägga förslag derom, att mera nämnda förmån af lönetursberäkning vid läroverken måtte medgifvas teologiska och filosofiska fakulteternas docenter.

Jag påminner mig äfven mycket lifligt det nedslående intryck, Riksdagens afslående svar den gången gjorde på dessa docenter, så mycket mera som det troddes, att detta afslag, åtminstone på vissa håll, grundade sig på den origtiga förutsättningen att docenterne uppburo något slags lön. Så långt har Riksdagen likväl nu kommit i kändedom om universitetens inre förhållanden, att den vet,

att docenterne icke hafva någon lön, utan att endast ett slags extra ordinarie löneförmåner är åt en ringa del af dem beviljadt.

För att belysa den orättvisa, man skulle begå genom att afslå denna framställning, vill jag endast anföra ett enda exempel. Man kan tänka sig ett ämne vid universitetet, i hvilket det icke är nog att hafva *en* docent. Jag tänker mig, att det finnes *två* i ämnet. Dessa kunna vara fullkomligt lika skickliga, lika arbetsamma och äfven lika mycket använda. Den ene åtnjuter 1,500 kronor årligen och dessutom den fördel, hvarom här är fråga. Den andre åtnjuter icke allenast icke dessa 1,500 kronor, utan har icke ens den förhoppningen att, sedan han efter bästa krafter och förmåga en längre tid tienstgjort vid universitetet, utan att någon utsigt till befordran derstädes yppar sig för honom, få vid inträdet uti elementarläroverkets tienst räkna sig till godo högst fem år af den tid, han till vederbörande fakultets nytta och belåtenhet såsom lärare vid universitetet tienstgjort.

För min del kan jag sålunda icke annat än på det lifligaste instämma i hvad motionären föreslagit och Utskottet hemställt och, såsom jag nyss nämnde, finner jag äfven Utskottets motivering så klar och bevisande, att det enligt min åsigt för hvar och en borde vara tydligt, att det skulle vara den största orättvisa att afslå Utskottets hemställan.

Jag yrkar bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Key: Om man skulle inslä på den väg motionären vill, kan man verkligen komma derhän att om, såsom den siste talaren uttryckte sig, två docenter i samma vetenskap äro lika arbetsamma, lika skickliga, lika komeptenta och lika kvalificerade, icke blott lika tienstårsberäkning för dem borde deraf följa, utan äfven att, alldenstund samtliga docenter på detta sätt skulle få rätt till tienstårsberäkning, den ene som den andre, de också borde alla hafva 1,500 kronor om året. Man skulle säga att äfven detta vore en gärd af enkel rättvisa. Nästa steg blir då, mine Herrar! — allt på grund af denna förmenta likställighetsrättvisa — att också enhvar docent verkligen *erhölle* 1,500 kronor om året. Och har detta väl lyckats, då har man åter tillskapat på omvägar icke adjunkter eller docenter, utan ett slags hybrida adjunktdocenter. Ytterligare ett steg, man tager bort de sex årens begränsning och sedan är reaktionen fullfärdig. Jag tror derföre, att Kammaren åtminstone bör besinna sig noga, innan den bifaller det föreliggande förslaget, så mycket mera som man skulle kunna tillägga, att i Utskottets utlåtande derjemte icke alls lemnats någon garanti, att ju icke en docent, som 5 år tienstgjort såsom lärare vid universitetet till vederbörande fakultets belåtenhet, om han efter dessa 5 år öfvergår till industrien, han det oaktadt skulle få räkna sig de fem åren till godo. Antag t. ex. att han är skicklig i fysik, kemi eller matematik; han blir då lätt anställd vid någon navigationsskola eller såsom föreståndare för någon ke-

Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.

(Forts.)

Angående löne-
tursberäkning
vid elementar-
läroverken för
vissa akademi-
docenter.

(Forts.)

misk-teknisk fabrik, vid någon bank o. s. v. Men sedan han fortsatt denna verksamhet ett antal år, tycker han att den icke lönar sig längre, utan söker anställning vid elementarläroverken, för att sålunda få begagna den rättighet, han eger, att beräkna tjenstår. Jag hemställer, om detta kan vara ändamålsenligt. Oredan är viss, men nyttan häraf förefaller mig åtminstone något problematisk.

Dessutom då vi i fjor och i år efter mycken vedermöda lyckats ordna våra universitetsförhållanden, så — om vi redan nu vid samma riksdag, på grund af enskild motion, utan något initiativ från Kongl. Maj:ts sida, sätta en plåsterlapp på denna nya och såsom jag hoppas friska organisation — huru skall väl detta taga sig ut? Nej, jag tror att vi tryggt för närvarande kunna afslå betänkandet. Jag anhåller om afslag.

I detta yttrande förenade sig Herr Jan Andersson i Jönvik.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, gäfvos propositioner i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, dels på bifall och dels på afslag; och fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande för den senare meningen. Votering blef begärd, och skedde i följd deraf, sedan Kammaren beslutit att bifall till Utskottets förslag skulle uppställas såsom ja-proposition, uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 9,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Voteringen företogs och utföll med 27 ja mot 83 nej; varande alltså Kammarens beslut fattadt i enlighet med nej-propositionen.

§ 5.

Herr A. W. Uhr afgaf en motion, afseende underdånig skrifvelse angående upphäfvande i visst fall af Kongl. förordningen den 26 Maj 1875 rörande eldfarliga oljor m. m.

Denna motion, som erhöill ordningsnummern 144, begärdes på bordet.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr H. Schultz	under 6 dagar från och med den 27 April,
Friherre O. Lagerfelt	» 4 » » » » » 28 »
och Herr C. J. Svensén	» 3 » » » » » 2 Maj.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande af Konstitutions-Utskottet afgifna utlåtanden:

N:o 7, angående väckt motion om tillägg till 60 § i Riksdagsordningen; och

N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 1 mom. 10 i Tryckfrihetsförordningen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.